

From Amulets to Instructions:
Ms. Gross KU.011.018 – An Edition and Research
Chen Avizohar-Hagay, Ben-Gurion University of the Negev

Abstract

This article examines a nineteenth-century magic manuscript from the Gross Family Collection (KU.011.018) containing detailed instructions for producing a series of four childbirth amulets. Designed to be hung on the four walls of the birthing room, these large and intricate amulets created a protective space for the mother and child. The study highlights a rare reverse dynamic in the history of Jewish magic – moving from existing amulets to written instructions, rather than from text to object.

The first section outlines the amulet series, composed of Psalms, incantations, divine names, and depictions of four winged angels guarding against Lilith. The analysis of the manuscript shows that the scribe knew the amulets but only partially understood their complex iconotextual system. Comparison between the manuscript and surviving examples reveals both consistencies and deviations, reflecting acts of copying, interpretation, and visual reconstruction. The article concludes with a critical edition that illuminates the interplay between magical manuals and performative artifacts in modern Jewish magic.

תקציר

המאמר דן בכתב יד מאגני מהמאה הי"ט מאוסף משפחת גרוס (KU.011.018) הכולל הוראות מפורטות לכתיבת ושרטוט סדרה מרובעת של קמעות להגנה על היולדת ועל הוולד. קמעות אלה גדולים ומורכבים ומטרתם היא להגן על היולדת מכל עבריה באמצעות תלייתם בארבע רוחות השמיים. המחקר מדגים מקרה של תנועה הפוכה מהמוכר לנו במחקר המאגיה – מן הקמעות אל הוראות הכתיבה.

בחלקו הראשון מתוארת סדרת הקמעות עצמה הכוללת פסוקי תהילים, נוסחאות השבעה, שמות קדושים ואיורים של ארבע דמויות מכונפות המייצגות את המלאכים השומרים מפני השדה לילית. לאחר מכן נידון כתב היד. המאמר בוחן את אופי ההוראות החל בנוסחים כלליים לכתיבת קמעות וכלה בתיאורים פרטניים של מרכיבים טקסטואליים וחזותיים ומראה כי בעל כתב היד הכיר את הקמעות, אך לא תמיד הבין לעומק את המערכת האינקונטקסטית שלהם. הניתוח משווה בין ההוראות לקמעות הקיימים, ומבליט פערים והתאמות המלמדים על תהליך של העתקה, פרשנות ושחזור ויזואלי של דגם קיים. בסיום מוצגת מהדורה מוערת של כתב היד, המדגימה כיצד הוא מאיר את היחסים שבין ספרות הנחיה מאגית לחפצים ביצועיים, וממחיש את המעבר של ידע טקסטואלי ויזואלי במסורת המאגית היהודית בעת החדשה.

מקמעות להוראות: כתב יד גרוס KU.011.018 – מהדורה ומחקר

חן אביזוהר-חגי
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

במסגרת מחקר הדוקטורט שלי, אני עוסקת בסדרה ייחודית של קמעות גדולים ומורכבים מאוד להגנה על יולדת ותינוקה, מפני מזיקים שונים ובראשם השדה לילית. קמעות אלה זהים זה לזה בתוכנם ובצורתם, למעט מספר הבדלים מכוונים ביניהם, שהופכים כל אחד מהם לרכיב בסדרה בת ארבעה קמעות. כלומר, ארבעת הקמעות משלימים זה את ונועדו לשימוש כאשר הם מצורפים יחדיו – תלויים על קירות חדרה של היולדת, בארבע רוחות השמיים, כל אחד מהקמעות בכיוון אליו הוא מיועד, ומטרתם ליצור הגנה מרחבית.¹

לאחרונה נחשפתי לכתב יד נוסף שקשור לסדרת קמעות זו וכולל הוראות מפורטות לכתביה ושרטוט של קמעות הסדרה המרובעת. זהו מקרה מובהק של קשר בין ספרות הנחיה מאגית לחפצים ביצועיים, שאין רבים כמותו בממצא מן העת החדשה, וקל וחומר בהקשר חפצים מורכבים כל כך, כקמעות הסדרה.² אולם, בעוד שבמחקר המאגיה החוקרים מדגימים שוב ושוב מעבר מהוראות לחפץ, אני מבקשת להצביע על קיומו של מהלך הפוך – מן הקמעות להוראות ההנחיה.

- * אני מודה למר וויליאם גרוס על נדיבותו הרבה ועזרתו בכל הנוגע לשימוש בפרטים ומידע עליהם.
- 1 דיון מפורט בקמעות אלה, למעט זה שבמוזיאון ישראל, שהתגלה לי רק לאחרונה, ראו: ח' אביזוהר-חגי, 'ועליך לילית הרשעה אני משביע: מאגיה וקבלה בסדרת קמעות להגנת היולדת', מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי לד (תשפ"א), עמ' 169 – 210. כתב יד נוסף באוסף משפחת גרוס קשור גם הוא לממצא זה. זהו גיליון נייר שעליו החל הכותב לשרטט את המבנה החזותי המורכב של הקמע, אך כשהבין שטעה בשרטוטו, הפך את הגיליון והשתמש בצידו השני ליצירת מקבץ מרשמים לעזרה בלידה ('למקשה לילד', כפי שנהוג לכנות מרשמים אלה בספרות המרשמים המאגיים והסגולות), ראו: ח' אביזוהר-חגי, 'הררי', 'למקשה לילד: גליון מרשמים מאגיים לטיפול במצוקת לידה', מדעי היהדות 56 (תשפ"ב), עמ' 115 – 160.
- 2 סוגיה זו נידונה במחקר בעיקר בנוגע לטקסטים מאגיים מהעת העתיקה והגנוזה הקהירית. ראו: 'הררי, הכישוף היהודי הקדום, מכון בן צבי ומוסד ביאליק, ירושלים, תש"ע, עמ' 162–167. Gideon Bohak, "A Jewish Charm for Memory and Understanding," in *Jewish Education from Antiquity to the Middle Ages*, eds. George J. Brooke and Renate Gideon Bohak, *Ancient Jewish Magic – A History* (Cambridge University Press, Cambridge 2008), 144–148; Michael D. Swartz, "Scribal Magic and Its Rhetoric: Formal Patterns in Medieval Hebrew and Aramaic Incantation Texts from the Cairo Genizah," *Harvard Theological Review* 83 (1990): 163–180; Shaul Shaked, "Transmission and Transformation of Spells: The Case of the Jewish Babylonian Aramaic Bowls," in *Continuity and Innovation in the Magical Tradition*, eds. Gideon Bohak, Yuval Harari and Shaul Shaked (Brill, Leiden 2011), 187–217.

במאמר זה אציג את כתב היד שבו מצויות ההוראות להכנת סדרת הקמעות ואעמוד על הקשרים בינו ובין הקמעות. ראשית, אציג בקצרה את סדרת הקמעות תוך התמקדות ביחידות הצורניות והטקסטואליות המרכיבות אותם. לאחר מכן אדון בכתב היד והיחידות הטקסטואליות הראשונות הכלולות בו (שאינן נוגעות ישירות לסדרת הקמעות). לאחר מכן אעבור לעיקר העניין: אדון בהרחבה בהוראות ליצירתה של סדרת הקמעות בכתב היד ובקשר בין הוראות אלה ובין הקמעות. לבסוף אציג מהדורה מוערת של כתב היד.

א. סדרת הקמעות (להלן איורים 1 – 5)

כאמור, סדרת הקמעות נועדה להגנה על היולדת ועל הוולד מפני שלל המזיקים המאיימים לפגוע בהם לפני הלידה, במהלכה ולאחריה. הקמעות הללו, הגדולים והעשירים במיוחד בתוכנם ובמרכיביהם הוויזואליים, זהים זה לזה כמעט בכול. אולם עשרה הבדלים מבחינים ביניהם ובה בעת קושרים אותם אלה לאלה לכדי סדרה. עד כה הצלחתי להתחקות אחר חמישה קמעות מדפוס זה, המייצגים שלוש סדרות של קמעות שנכתבו בידי כותבים שונים. שלושה מהם נמצאים באוסף משפחת גרוס, אחד במוזיאון ישראל, ואחד במוזיאון לאומנות וחיים יהודים שבאוניברסיטת קליפורניה בברקלי.³ שלושה מהם בני אותה סדרה ונכתבו באותה היד, מוצאה של סדרה זאת הוא ככל הנראה ארץ ישראל בשליש הראשון של המאה התשע עשרה. לאחד מהם קיים קמע מקביל שנכתב ביד שונה, קרוב לוודאי כחלק מסדרה נוספת. סדרה שלישית מיוצגת בקמע נוסף.

מעבר להבדלים המובחנים בין קמעות הסדרה יש בין הקמעות הבדלים קלים שמקורם ככל הנראה בכותבים, אולם הדגם הבסיסי של כל הקמעות אחיד. כל אחד מהם כולל ארבע יחידות טקסטואליות רחבות הסוכבות איור גדול במרכז הקמע, וכן חותמות הכוללים שמות קדושים, מגיני דוד וכוכבים מחומשים בהיקף ובפינות הקמע.⁴ להלן אתאר באופן תמציתי כל אחד ממרכיבים אלה כיסוד לדיון ביחידות המפרטות את הכנתם בכתב היד שבמוקד המאמר.⁵

כאמור, לקמעות ארבע יחידות טקסט עיקריות. הראשונה, שמצויה בראש הקמע, מורכבת מפסוקי תהלים צ, יז ותהלים צא, שבין מילותיהם משובצים שמות קדושים – שמות האל וכשלושים שמות מלאכים.⁶ יחידת הטקסט השנייה מצויה

3 אלה מספרי המדף של הקמעות: באוסף משפחת גרוס – GFC 027.011.130, GFC 027.011.749, 027.011.722; במוזיאון ישראל, ירושלים – B03820; באוסף מאגנס לאמנות ותרבות יהודית (The Magnes Collection of Jewish Art and Life) שבאוניברסיטת קליפורניה, ברקלי – MCJAL 68.83.

4 חותמות הן סימנים מאגיים בעלי תכלית ביצועית הגנתית.

5 לדיון מפורט במבנה הקמעות ובמשמעות מרכיביהם, ראו: אביוזהר-חגי (לעיל הערה 1), אביוזהר-חגי והררי (לעיל הערה 1), עמ' 115 – 121.

6 מזמור צא בתהלים מכונה כבר בתלמוד 'שיר של פגועים' (שבועות טו ע"ב) ונהוג לצרף אליו גם את פסוק יז ממזמור צ. השילוב של שמות מלאכים בין מילות פסוקים אלה מצוי בצורה כמעט זהה כבר בחיבור 'הבדלה דרבי עקיבא'. ההבדל המהותי בין הנוסח שנמסר בחיבור זה,

בחלקו הימני העליון של הקמע. זו נוסחה ארוכה ומפורטת של השבעת סוגים רבים של עיניים רעות. העיניים הרעות מושבעות בכוחן של עיניים טובות, להתרחק מהיולדת ומהוולד.⁷ יחידת הטקסט השלישית, המצויה בחלקו הימני התחתון של הקמע, היא השבעה של המלאכים סנוי, סנסנוי סמנגלף וסמנגלון להרחיק מעל היולדת והוולד את השדה לילית, שהיא הסכנה המרכזית המאיימת עליהם.⁸ יחידת הטקסט הרביעית משתרעת על חלקו השמאלי של הקמע. זוהי ההשבעה הארוכה ביותר בקמע והיא מופנית ישירות לשדה לילית. לילית וכת השדים שלה מושבעים שלא להזיק ליולדת ולתינוקה בכוחם של שמות קדושים של האל והמלאכים, שנים עשר המזלות, שבע 'ספירות הבניין', שבעת כוכבי הלכת, שבעה רקיעים, היכלות, מדברות, שמיטות, יובלות ועוד ועוד.

במרכזו של כל קמע ישנו מבנה חזותי-טקסטואלי מורכב, אשר סביבו מתרכזים כמעט כל ההבדלים המכוונים בין הקמעות: בכל אחד מהם מופיע איור של דמות כלאיים מכונפת המייצגת את אחד מהמלאכים: סנוי, סנסנוי, סמנגלף וסמנגלון. מעל הדמות, בכל אחד מהקמעות, נכתב שמה של אחת מחיות המרכבה (יחזקאל א, י): נשר, שור, אדם, אריה. בבטן הדמות נכתבה הנוסחה 'אל שדי פסתם טפטפיה צוה פחד' ולאחריה פנייה לאחד מארבעת המלאכים (בהתאם למבנה הקמע), ציון רוח השמיים שעליה הוא ממונה ובקשה להגנה מידי (מכיוון זה). בין רגלי הדמות נכתב אחד משמותיו של האל: יהוה (שם זה מופיע בקמעות נשר ואריה השייכים לסדרות שונות), אהיה, אדני. תחת שם זה נכתבו שמה של אחת הספירות (חכמה, בינה, תפארת, מלכות), אחד מכינוייה של ספירה זו (אבא, אמא, זעיר, נוקבא) ושם אחד מעולמות אבי"ע (אצילות, בריאה, יצירה, עשייה). מתחת לרגלי הדמויות מופיעים שמותיהם של בני זוג מקראיים (אברהם ושרה, יצחק ורבקה, אדם וחוה, יעקב ולאה) ומתחת לאיור מופיעים שמות (אדם, הוה, פפמיאל, פריקאל).⁹ בארבעה מהם צויר בצידי הדמות חרבות שבתוכן ובהיקף החיצוני שלהן כתובים שמות קדושים. בכל הקמעות מוקף מבנה חזותי-טקסטואלי זה בארבעה מעגלים קונצנטריים המורכבים מפסוקי מקרא (מן החוץ פנימה): משלי ל, יז; שיר השירים ג, ז-ח; במדבר ו, כד-כו; תהלים צא, א-ט.

מסגרת הקמע אינה אחידה בכל הסדרות. בארבעה מבין חמשת הקמעות סובבת את הקמע מסגרת המורכבת מצירופי שם בן ע"ב.¹⁰ בארבע פינות הקמעות מופיעים

לבין נוסח הקמעות הוא הסיומת 'קנני קנדליר קנדליאס', המצויה רק בקמעות (להלן). ראו: ג' שלום, 'הבדלה דר' עקיבא מקור למסורת המאגיה היהודית בתקופת הגאונים', תרביץ נ, תשמ"א, עמ' 243 – 281.

7 נוסח זה של השבעה מיוחס לרב יוסף חיים דוד אזולאי (החיד"א, 1724 – 1806) ומופיע בחיבורו כף אחת (ליוורנו תר"ב), דף יט ע"א (סימן לא).

8 סנוי סנסנוי וסמנגלף ידועים היטב בפולקלור ובמסורות מאגיות להגנה על יולדת כמי שדי באזכור שמותיהם על מנת להרחיק את לילית ולהגן מפניה. ראו: אביזוהר-חגי (לעיל הערה 1), עמ' 172-173 והערות שם. סמנגלון הוסף כאן על מנת להתאים את המסורת למבנה המורכב של סדרת הקמעות.

9 הכיתוב 'הוה' המופיע בקמע 'שור', מצוי רק בביטוי אחד של הקמע ואינו מצוי במקבילה שלו.

10 על שם זה, המבוסס על צירופי אותיות מפסוקי שמות יד, יט-כא, ראו: מ' זכות, שרשי השמות על שמות הקודש, ירושלים, תש"ע, עמ' קסט – ר.

חותמות בדמות כוכבים מחומשים (ובמקרה אחד כוכבים משושים) שבתוכם אותיות המרכיבות יחדיו שמות קדושים. בצדדים הימני והשמאלי של הקמעות צויר כוכבים משושים (מגיני דוד) באמצעות כתיבה מיקרוגרפית של שמות קדושים. בתחתית הקמעות, לאחר רצף הטקסט ומעל המסגרת, מופיעים חותמות ושמות קדושים. כאמור, כתב היד הנדון במאמר זה כולל הוראות להכנת סדרה זו של קמעות.

ב. כתב היד (להלן איורים 6 – 8)

כתב יד GFC KU.011.018 באוסף משפחת גרוס נרכש לאחרונה על ידי וויליאם גרוס מידי מר ג'יימס אירסיי (James Irsay) שלדבריו, כפי שנודע לי ממר גרוס, החזיק ברשותו כשלושים וחמש שנה. לשני הרוכשים אין כל ידיעות בדבר מקום הכתיבה או זמנה, אך להלן אראה שהמועד המוקדם ביותר של כתיבתו הוא המחצית השנייה של המאה התשע עשרה.

כתב היד, שגודלו 18X11.5 ס"מ, כולל שבעה דפי נייר. חמישה מן הדפים נכתבו משני צדדיהם ובסך הכול הכתיבה משתרעת על פני שנים עשר עמודים. לשון החיבור עברית ומשולבת בה מעט מאוד ארמית. הכתיבה בוצעה בדיו שחור והיא בחלקה מסודרת, ובחלקה האחר קשה לקריאה. צורת כתב היד אחידה וניתן לקבוע שכתב היד כולו נכתב על ידי כותב אחד. השוליים הימניים על פי רוב ישרים, אך בחלק מהמקומות, בעיקר בדפים שבהם משולבים איורים, סדר הכתיבה משובש מאוד.¹¹ בהיעדר קולופון או פרטים אחרים כלשהם על הכותב, הרמז העיקרי לתיארוך כתב היד הם הציטוטים מן ההסכמות (חלק נלווה לראשית הספר שבו מעידות דמויות תורניות על טיבו) לספר 'שירה לחיים' שכתב חיים פרלמוטר, המצויים בו.¹² ספר זה ראה אור לראשונה בוורשה בשנת 1814, אולם ההסכמות לחיבור, שאותן מצטט בעל כתב היד, נוספו לו רק במהדורה שראתה אור בווינה בשנת 1847.¹³ על כן, ניתן לתארך את כתב היד לכל המוקדם לאמצע המאה התשע עשרה.¹⁴ גם מקום כתיבתו של החיבור אינו ברור. כתב היד כתוב בכתיבה מזרחית ובוודאי שייך למרחב זה, אך אין בו ערבית או ערביזמים, אלמנטים שחדרו לשפה בהשפעת השפה העברית, כלל. כפי שאראה, הוא נסמך על היכרות עם הקמעות עצמם, שמוצאם של

11 כתב יד זה הינו חלק מהמקורות המאגיים הפנימיים, שהם בבחינת עדות לפעילות מאגית יהודית ולעניין בה. הם נחלקים לשתי קבוצות עיקריות: (א) חפצים מאגיים ביצועיים – בקבוצה זו נמנים קמעות, קערות השבעה, תכשיטים מאגיים וכד', ששימושו בפועל להגנה, הצלחה, השגת אהבה, רפואה, היזק וכד'; (ב) ספרות הנחיה מאגית הכוללת מרשמים לכשפים וחיבורים מאגיים. כתב היד משתייך לקבוצה השנייה ותכליתו, כאמור, לתאר את הכנת סדרת הקמעות המרובעת.

12 ההסכמות מצויות בראשיתם של חיבורים. בחלק זה דמויות תורניות מובילות בנות הזמן בו ראה החיבור אור מעידות על טיבו של החיבור, על כך שהתכנים בו ראויים ועל בקיאותו של המחבר.

13 ראו להלן עמ' 14 במהדורה.

14 לצד 'שירה לחיים' עשה בעל כתב היד שימוש גם בספר תחכמוני, שנכתב בידי יהודה אלחריזי (1165–1234), אולם בכך אין כמוכן כדי לסייע בקביעת זמנו של החיבור.

חלק מהם הוא כאמור ארץ ישראל בשליש הראשון של המאה התשע עשרה וייתכן בהחלט שזהו מוצאו.

כתב היד נחלק לשבע יחידות טקסטואליות: שתי יחידות המסגרת – פתיחה (1) וסיום (7), וחמש יחידות של הנחיות (2–6), שנבדלות זו מזו על פי מטרתן, הנזכרת בקצרה בראשן. כולן עוסקות בהגנה ושמירה, ולמעט היחידה השלישית, העוסקת בהוראות כלליות לכתיבת קמעות, הן מזכירות באופן ספציפי שמירה על היולדת והוולד. שתי יחידות ההנחיה האחרונות (5–6), שהן חלק הארי של כתב היד, דנות בהכנת קמעות הסדרה המרובעת. להלן אסקור בקצרה את יחידות המסגרת והיחידות שעניינן קמעות לשמירה והגנה, ואחר כך אתמקד ביחידות שעניינן קמעות הסדרה המרובעת תוך בחינת הקשר בינן ובין הקמעות עצמם.

יחידות המסגרת (להלן, 'עמ' 1, 12 במהדורה)

כתב היד פותח ומסתיים בשתי יחידות מסגרת קצרות שתוכנן אינו קשור באופן ניכר כלשהו לשאר החיבור. בפתח כתב היד, בראש העמוד הראשון ובנפרד מיתר הטקסט, כתב המחבר פסקה קצרה בת חמש שורות, המורכבת מקטעים קצרים מתוך ספר תחכמוני ליהודה אלחריזי.¹⁵ ראשיתה במילים הלכות מחלקה האחרון של ההקדמה לספר: 'כי בה תגדל מעלתו ותנשא מלכותו לשבח פעולותיו ולספר תהילותיו ולשיח בנפלאותיו'. שני המשפטים החוברים כאן יחדיו: 'כי בה תגדל מעלתו ותנשא מלכותו' ו'לשבח פעולותיו ולספר תהילותיו' ולשיח בנפלאותיו', אינם מופיעים כך במקור, אך שניהם שזורים בחלק ההקדמה שמפאר ומשבח את הספר ויש לשער שזה השימוש שנעשה בהם גם בידי בעל כתב היד. המשכה של הפתיחה, שאף הוא מוסב על שבח הלימוד והכתיבה, מורכב מרצף משפטים הלכותיים מן המחברת הראשונה בספר תחכמוני, העוסקת במעלות השפה העברית. גם כאן השימוש במשפטי המקור, שלא ניכר היגיון כלשהו בבחירתם, חופשי. בעל כתב היד חיבר יחדיו משפטים שאינם קשורים במקור זה לזה, לעיתים תוך קיצורם, לא שמר על המבנה השירי שלהם והתייחס לשורות השיר המחרוזות שציטט כאל פרוזה רצופה.¹⁶

15 להלן, 'עמ' 1 הפניה במהדורה. על ספר תחכמוני ראו: 'יהלום, נ' קצומטה, תחכמוני או מחברות הימן האזרחי מאת יהודה אלחריזי, מכון בן צבי, ירושלים, תש"ע. עוד ראו: 'דישון, חרוזים של חכמה: הגות מוסר ושעשועים בספר תחכמוני ליהודה אלחריזי, הקיבוץ המאוחד ומכון הברמן למחקרי ספרות, לוד, תשע"ב.

16 המשפט הראשון, 'הראיתם בכל אשר קראתם', הוא קיצור של 'הראיתם בכל אשר חזיתם ואם ידעתם בכל אשר שמעתם או מצאתם בכל אשר קראתם' שבמקור ('אלחריזי, ספר תחכמוני, לייפציג, תרפ"ד, 'עמ' 11). שאר משפטי הפתיחה נאמנים אמנם למקור, אך אינם מופיעים בו ברצף (שם, שם). תופעה אחת בולטת בהעתקה: כלל המשפטים המצוטטים מסתיימים בהברות הכוללות את האות תו, שאותה מדיגיש בעל כתב היד על פי עיקרון מורכב כלשהו שקבע לעצמו: בכל פעם שבה מופיעה במשפט בפעם הראשונה מילה המסתיימת בהברה עם אות זו, או מילה המסתיימת בהברה עם אות ת' בניקוד שונה מההברה המנוקדת שקדמה לה, הוא כותב אותה באותיות גדולות יותר מיתר הטקסט ומותיר רווח תחתיה בשורה הבאה. באופן זה סימן את ההברות הבאות: מעלתו, פעולותיו, הראיתם, התאפקתי, היטבת, דתו, חותם.

מבחינה רעיונית, צירוף המשפטים מספר תחכמוני לא יוצר טקסט קוהרנטי בפני עצמו. אלה אינם דברי פתיחה המהווים הקדמה בעלת היגיון לכתב היד ומעמדם כ'פתיחה' ניתן להם רק משום מיקומם בדף נפרד בפתח הטקסט.¹⁷ סופו של הטקסט, המצוי בעמוד האחרון בכתב היד, בנוי אף הוא בצורה דומה. חלקו הראשון הוא העתקה רצופה, משובשת וקשה מאוד לפענוח של כשתיים עשרה שורות מהקדמת 'שירה לחיים', שעל פניו אין בינו ובין תוכנו המאגי של החיבור כל קשר.¹⁸ אחר כך העתיק בעל כתב היד מ'שירה לחיים' עצמו. הוא נטל מילה אחת מכל פסוק בחמשת הפסוקים הראשונים של שירת האזינו: ותשמע, כשעירם, שם, צדיק וישר (צירף מילים זה מפסו' ארבע, מופיע כך ללא פירוקו לראשי תיבות), שחת (דברים, לב 1 – 43), פירק אותה כאילו הייתה ראשי תיבות, כמצוי בספר 'שירה לחיים', והעתיק לצידה את ההסבר שהוסיף פרלמוטר לכל אחד מהן.¹⁹ לבסוף חתם את כתב היד בציטוט קצר (שבחירתו אינה מובנת) מספר תחכמוני וכפי שעשה בראש כתב היד צירף גם כאן שורות אחדות שאינן קשורות זו לזו במקור לכדי טקסט שכוונתו אינה מחוורת.²⁰

ג. שמירה והגנה

לחמש יחידות המידע בכתב היד עניין משותף – הכנת קמעות הגנה ושמירה. אולם בעוד ששתי האחרונות קשורות זו בזו ועניינן הוא סדרת הקמעות המרובעת, שלוש הראשונות (יחידות 2–4) נפרדות זו מזו.

- 17 אפשר היה לשער שחלק זה של כתב היד אינו קשור כלל לשאר התכנים שנכתבו בו, אולם בעמוד הבא, שעניינו מידע אסטר-מאגי, נכתבו בשולי הטקסט שתי מובאות נוספות מספר תחכמוני, אף הן מן המחברת הראשונה: 'במלים כמלאות תרשישים יחיו הנפשים' ו'האזנים חרשות והידיים קשות' (להלן, עמ' 2 במהדורה). כאן בחר הכותב לכתוב בצורה מובחנת את ההברות האחרונות הכוללות את האות שין במופע הראשון שלהן בכל משפט – תרשישים, חרשות. הבחירה במשפטים אלה והדגשת ההברות בהם, כפי שנעשה גם בעמוד הפתיחה, מעלה את הסברה שהקו המנחה של הכותב בבחירת הקטעים מספר תחכמוני היה הברות הסיום שלהם. מדוע התמקד דווקא בהברות אלה ומה הייתה מטרתו בהדגשתן, קשה לומר.
- 18 גם כאן הודגשו הברות מסיימות משפט המתחילות באות שין, בכל פעם שהן מופיעות בניקוד חדש. הכותב התחיל בהעתקת משפטי הפתיחה לכל רוחבו של העמוד, אך לאחר שורה אחת עבר להעתקה של מספר מילים בשורה ומעבר לשורה חדשה. לאחר מספר שורות כאלה נראה שהבין הכותב כי לא די במקום שהותיר בדף לכל השורות אותן רצה להעתיק, על כן החל לעלות בכתיבתו בצורה מפותלת חזרה לחלק שנותר ריק ופתח מעין עמודה נוספת של כתיבה.
- 19 פרלמוטר, חיים, שירה לחיים, וינה, 1847, עמ' 4, 6. ההעתקה בכתב היד חלקית, שכן ב'שירה לחיים' כל מילות הפסוקים של שירת 'האזינו' מפורקות ומפורטות.
- 20 ציטוטים אלה הינם מסגרת לחיבור ולא העתקות נלוות למרשמים המאגיים. עובדה זו מתבררת בשני מקומות שונים: בשולי עמוד היחידה השנייה, המביאה הוראות כתיבה כללית לקמעות, מצוטטים משפטים מספר תחכמוני. מקום נוסף, הוא בסוף היחידה החמישית, שם מצוטטות הסכמות שירה לחיים כחלק אינטגרלי מהיחידה החמישית ומיד לאחריה מתחילה היחידה השישית. כלומר, הציטוטים משני החיבורים ('שירה לחיים', 'תחכמוני') מובאים כחלק מגוף הטקסט כולו, ולא עומדים באופן נפרד ממנו.

ג.1. קמע לאישה הרה (להלן, עמ' 2 בהדורה)

יחידה זו, הקצרה ביותר בכתב היד, מציגה נוסח קמע להגנה על אישה הרה. זו לשונה:

יהרמ יאו"א [יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו] שתצוה למלאכך הקדושים לשמר לנקז"ע [נושאת קמע זה עליה] מכל פגעים רעים ומפחד וחלחלה וכל חולי ומחלה ושלא תפיל ולדותיה ותהיה נקז"ע שמורה מכל חולי ותהיה הולד בתוך מעיה משולם ובריא וישראל חדשיו ויצא לאויר בכי טוב בריא אולם²¹ ונצא ונפדה ונמלט מכל דבר רע ומקרה ופגע רע הוא ואמו הנקז"ע נס"ו [נצח סלה ועד].

כפי שאנו מוצאים לעיתים קרובות בנוסחי השבעה, גם כאן הגבולות בין תפילה ולחש מטושטשים. מצד אחד, מן השימוש החוזר בביטוי 'נושאת קמע זה עליה' ברור שמדובר בנוסחו של קמע. מצד אחר, נוסח הקמע פותח בפנייה ישירה אל האל בלשון הליטורגית המובהקת: 'יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו'. לשון זו, הנזכרת בברכות טז ע"ב – יז ע"א, רווחת בלשונות לחש יהודיות רבות. היא מתועדת על גבי קערות לחש מבבל²² ומאוחר יותר גם בטקסטים מאגיים מן הגניזה²³ ומופיעה גם לאחר מכן בטקסטים מאגיים כהשבעה-תפילה.²⁴ תחת לשון ההשבעה הרווחת, הכובלת ומצווה, 'משביע אני עליך', המופנית תדיר למלאכים ושמות קדושים, מופיעה כאן פנייה ישירה לאל המנוסחת בלשון תפילה אישית. כך או אחרת, הנוסחה ביצועית במהותה, שכן יש לכותבה על קמע שאותו תישא האישה ההרה על גופה, לשם שמירה.²⁵

21 תהלים עג, ד.

22 ראו למשל: Matthew Morgenstern and James Nathan Ford, *Aramaic Incantation Bowls in Museum Collections*, Volume One: The Frau Professor Hilprecht Collection of Babylonian Antiquities, Jena (Brill, Leiden and Boston, 2019), 107 – 108

23 ראו למשל: Lawrence. H. Schiffman & Michael. D. Swartz, *Hebrew and Aramaic Incantation Texts from the Cairo Genizah: Selected Texts from Taylor-Schechter Box K1*, 5 (T-S K1.94), 13 (T-S K1.168); Peter Schäfer und Shaul Shaked, *Magische Texte aus der Kairoer Geniza*, I-III (Tübingen, 1994-1999), I, (8-T-S K 1.) (, 11-Or 1080.5.4), II, (38-T-S K 12.29 1b), III, (74-Westminster College Misc. 59)

24 ראו למשל: New York, JTS, Ms. 9397 https://www.nli.org.il/he/manuscripts/NNL_03.01.2023 (אוהור ב – ALEPH990035849950205171/NLI#\$FL22202660)

25 הביטוי 'נושאת קמע זה עליה', מלמד שזהו נוסח קמע גנרי, שניתן להעברה מאישה לאישה. אולם יש להניח שבעת מעשה הכתיבה ניתן להחליף נוסחה זו בשם האישה ושם אמה, כמקובל בקמעות אישיים. למידע כללי על קמעות ראו – Joshua Trachtenberg, *Jewish Magic and Superstition: A Study in Folk Religion* (Atheneum, New York 1974) Theodore Schrire, *Hebrew Amulets: Their Decipherment and Interpretation*; Routledge and Kegan Paul, London 1966; ע' דיוויס וד"א פרנקל, הקמיע העברי: מקראי-רפואי-כללי, ירושלים, תשנ"ה; הררי, הכישוף היהודי (לעיל הערה 2), עמ' 168 – 178.

ג.2. מידע אסטרו-מאגי (להלן, 'עמ' 2 במהדורה)

יחידה זו נכתבה מיד בהמשך ליחידה הקודמת, אך היא נפרדת ממנה מבחינה תמטית. עניינה הוא מידע אסטרו-מאגי, הנוגע גם הוא, כפי שאנו יודעים ממקורות אחרים, לכתיבת קמעות (וראו להלן). המידע המצוי כאן תמציתי והכותב אינו מציין שהוא קשור לכתיבת קמעות דווקא. למעשה, דבריו מצויים בכתב היד ללא הקשר של ממש, דבר המעיד שהוא לא העתיק את הדברים עבור קורא מדומיין כלשהו אלא לעצמו, מתוך ידיעת ההקשר המעשי של המידע.

הטקסט פותח במילים 'שמות התקופות'²⁶ וממשיך בפירוט שמות תקופות השנה והמלאכים הממונים על כל אחת מהן וכן ימות השבוע, המזל השייך לכל יום, המלאך הממונה על כל יום וכוכב הלכת המשרת אותו.²⁷ לבסוף, נזכרים שמות חודשי השנה והמלאכים הממונים עליהם. מידע זה, המובא כאן כשלעצמו, אינו קשור בהכרח בהגנה ושמירה אולם ניתן לשער שבהקשרו בכתב היד זו הייתה תכלית כתיבתו.²⁸

ג.3. קמע לשמירה (להלן, 'עמ' 3 במהדורה)

יחידה זו מציגה נוסח של קמע לשמירה. בראשה כותרת בולטת המציינת מטרה זו, ולאחריה מפורט נוסח הקמע, המיועד להגן על הנושא או הנושא אותו 'מעניא בישא ומכל דבר רע ומחולאים רעים ומכל מרעין בישין ומכל מיני כישוף הנעשה בעולם

26 המילה 'שמות' כתובה באותיות גדולות בכתב מרובע, כציון לפתיחת עניין חדש בכתב היד. זוהי דוגמא לפראטקסט פונקציונלי, כלומר, מרכיב חזותי בטקסט שנועד לסייע בשימוש בו (בעיקר על מנת להבחין בין יחידות המידע ולמצוא בטקסט את שנדרש לו בקלות ובמהירות). ראו: Yuval Harari, "Functional Paratexts and the Transmission of Knowledge in Medieval and Early Modern Jewish Manuscripts of Magic," in *The Visualization of Knowledge in Medieval and Early Modern Europe*, eds. Adam Cohen, Marcia Kupfer, Andrea Worm and J.H. Chajes (Brepols, Turnhout, 2020), 183 – 210 וראו עוד: 'הררי', 'פראטקסטים מאגיים כתב יד לונדון הספרייה הבריטית Or. 12362 (עץ הדעת) כמקרה מבחן', קבלה 42, תשע"ח, עמ' 237 – 261.

27 חלוקת השנה לארבע תקופות הייתה מקובלת כבר על ידי חז"ל בתלמוד הבבלי (ראו סנהדרין יב ע"ב – יג ע"א, עירובין נו ע"א). התקופות נקראו על שם החודשים שכללו את התופעות של השתוות ושל מפנה השמש והם: ניסן, תמוז, טבת ותשרי. וראו: יב"צ סגל, 'שנה', ספריית האנציקלופדיה המקראית (כרך ג') – מועדי ישראל זמנים ומועדים בתקופת המקרא ובימי בית שני, מוסד ביאליק, ירושלים, 1988, עמ' 35 – 55; Reimund Leicht, "The Planets The Jews And The Beginnings Of Jewish Astrology," in *Continuity and Innovation in the Magical Tradition*, eds. Gideon Bohak, Yuval Harari and Shaul Shaked Solomon (Brill, Leiden and Boston, 2011). על מקורותיו של השבוע הפלנטרי ראו: Gandz, "The Origin of The Planetary Week or The Planetary Week in Hebrew Literature", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 18 (1948/49): 213 – 254.

28 בשולי העמוד ציטט הכותב, כאמור, שתי שורות שיר מספר תחכמוני: 'במלים כמלואת תרשישים יחיו הנפשים. והאזנים חרשות והידיים קשות' (אלחריזי: תחכמוני, עמ' 11 – 12), שאינן קשורות זו לזו במקור ואף אינן קשורות למידע המאגי שבשוליו הן מובאות.

בין ע"י אדם ובין ע"י שדים.²⁹ הלחש נפתח בשורה ארוכה של שמות קדושים המושבעים לשמור על נקז"ע (נושא או נושאת קמע זה עלי או עליה). השימוש בראשי התיבות גורם לכך שהלחש מתחיל בלשון ניטרלית מבחינה מגדרית, אך בהמשך היא מתפצלת ומערבת זכר ונקבה זה לצד זה:

בשם אהיה אשר אהיה אלף הי יוד הי אלף שין ריש אלף הי יוד הי [...] שתשמרו ותצילו ותניסו את נקז"ע מעינא בישא ומכל דבר רע [...] שלא יהיה כח ורשות [...] שלא להזיק ולא להפחיד [...] לא ברמ"ח איבריו ולא בשס"ה גידיו ותפקדו אותו בבנים ובבנות כמו שנפקדו אמותינו הק' שרה רבקה רחל ולאה וחנה כן תפקד נקז"ע ואחר שתלד לא יהיה כח ורשות ושליטה וממשלה לשום א' מן המזיקין בנקז"ע לא בגופה ולא ביוצאי בטנה [...].

החשיבה הגברית מאחורי נוסח זה ניכרת. הכותב משתמש בלשון זכר, גם כאשר מדובר על 'להפקד'. רק כאשר מדובר על הגנה לאחר הלידה, הוא עובר להשתמש בלשון נקבה. אולם הן על פי סופו של הלחש, המבקש להגן על אישה, הן על פי ההקשר הכולל של כתב היד, המרכז פרקטיקות להגנה על אישה הרה, ברור שאף נוסח הגנה זה מיועד לתכלית זו.³⁰

בסופה של ההשבעה נמסרים שמות קדושים וכן שם יהוה ב'אותיות עיניים' (דפוס כרקטרס) מנוקד בשווא חולם צירי,³¹ ואחריהם, בקשה הפותחת בנוסחה

29 ארגון הידע המאגי באופן כזה שמטרתו מובאת בראש הדברים בצורה קצרה ותכליתית, אופייני לספרות המרשמים המאגיים והסגולות. ראו הדיון אצל הררי, פראטקסטים מאגיים (לעיל הערה 26). דוגמה למקרה בו באופן חריג מטרת המרשמים אינה מוזכרת ראו אביזוהר-חגי והררי (לעיל הערה 1), עמ' 129.

30 לשון הזכר נובעת אולי מטעות סופר ששילב במקום זה נוסחה שגורה בלשון זכר שאותה שכח להמיר תוך מעשה הכתיבה ללשון נקבה.

31 'כרקטרס' הם סימנים מאגיים המורכבים מקווים שעיוגולים בקצותיהם. סימנים אלה מצויים בכתבי יד ובחפצים מאגיים החל מהעת העתיקה. ראו: Gideon Bohak, "The Charaktères in Ancient and Medieval Jewish Magic," *Acta Classica – universitatis scientiarum Debreceniensis* 47 (2011); Gordon Richard, "charaktères Between Antiquity and Renaissance: Transmission and Re-Invention," *Les savoirs magiques et leur transmission de l'Antiquité à la Renaissance*, eds. Véronique Dasen and Jean-Michel Spieser (Florence, Sismel, 2014), 253-300; מ' רוסמן, התפתחות סמלים מאגיים בגניזת קהיר – בניית קטלוג 'כרקטרס' כפי שהם משתקפים במרשמי הגניזה המאגיים, עבודת MA, אוניברסיטת חיפה, 2024. השילוב של השמות הקדושים המופיעים במקום זה, יחד עם שם היה הכתוב בדפוס כרקטרס ומנוקד בשווא חולם וצירה, מופיע בספר חשק. ראו למשל: כתב יד לונדון – בית הדין ובית המדרש 91 (מאה 17), דף ב ע"ב ודף ג ע"א: [https://www.nli.org.il/he/manuscripts/NL_ALEPH000053189/NLI#\\$FL31774220](https://www.nli.org.il/he/manuscripts/NL_ALEPH000053189/NLI#$FL31774220) (אוחזר: 13.12.22) ספר חשק הוא חיבור המפרט את השימושים המעשיים בווריאציות ניקוד שונות של השם המפורש. כמו כן, החיבור כולל את הפסוקים המקראיים מהם נגזר ניקוד השמות, שמות מלאכים והוראות ביצועיות לשימוש בהם. הוא שייך לכתבי יד הקשורים לקורפוס 'ברית המנוחה' (חיבור מהמאה ה-14, בעל מקורות אנונימיים). על ספר חשק ראו: Agata Paluch, "Copying, Compiling, Commonplacing in Kabbalistic Manuscript Collectanea: Sefer Heshkek and the Kabbalah of Divine Names in Early Modern Ashkenaz," in *Representing Jewish Thought: Proceedings of the 2015 Institute*

י"ר"מי או"א' (יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו), שנושאת הקמע תיפקד בזרע של קיימא.³² לבסוף משורטטים ריבוע קסם של האותיות בטד זהג ואח, שהשימוש בו רווח בהקשרי התעברות ולידה,³³ ומגן דוד אשר בין משולשיו כתובות האותיות י-ה-ו-ה, ובתוכו המילים 'שדי רחום וחנון'.³⁴ הדגשה זו בסופו של הלחש מלמדת כי משמעותה של ה'שמירה' המוצהרת בפתיחת הקמע היא התעברותה של האישיה. במילים אחרות, עיקר הבעיה שבה הוא מכון לטפל היא אי התעברותה של האישיה שעבורה ייכתב הקמע.

ד. הוראות להכנת סדרת הקמעות

היחידות החמישית והשישית בכתב היד מבקשות לתאר את הסדרה המרובעת של קמעות הגנה על יולדת וילוד, שהוצגה בפתח המאמר. היחידות מופרדות זו מזו באמצעות כותרותיהן, אולם בפועל הן מהוות יחידה טקסטואלית אחת. היחידה החמישית מעידה בבירור שהכותב לא תכנן היטב את מה שביקש להעלות על הכתב, שכן יש בה תוספות כתיבה שאינן בסדר השורות וציורים שאינם במקומם, וחסרות בה פיסות מידע רבות. מקריאתה נדמה שהיא נכתבה מתוך התבוננות בקמעות שהכנתם מתוארת בה, באופן שהיה מיועד לשימוש האיש של הכותב ולא לקורא אחר כלשהו. אין כל ספק שאדם שאינו מכיר את הקמעות המורכבים שבעל כתב היד מבקש לתארם בכתב ביחידה זו לא יוכל להכניס על פיהו. אף אני, שמכירה את הקמעות היטב, התקשיתי להבין למה התכוון בחלקים אחדים של הנחיותיו. רוב הבעיות שמתעוררות בקריאת היחידה החמישית באות על פתרון בזו שאחריה. ביחידה השישית מתחיל בעל כתב היד מחדש את כתיבת ההוראות ליצירת סדרת הקמעות, הפעם בצורה מתוכננת היטב ומסודרת, הלוקחת בחשבון קורא מדומיין שאינו מכיר את הקמעות (או את הכותב עצמו, המכוון לשעה שהללו לא יהיו מונחים עוד לפניו). ההוראות ביחידה זו אינן מפורטות יותר. להפך, הן קצרות ותמציתיות, אך הן ברורות יותר. עיקר מטרתן היא להשלים את המידע שהיה חסר ביחידה הקודמת ורובן נוגעות בדברים שהכותב הזכירם אך לא פירט אותם עד הסוף. יחידה זו נסמכת על הדברים המבולבלים אך המפורטים שביחידה החמישית, באופן שלכל אחת מן היחידות הללו אין קיום עצמאי. רק על סמך צירוף המידע שבשתייהן

of Jewish Studies Conference Held in Honour of Professor Ada Rapoport-Albert,
ed. Agata Paluch (Leiden: Brill, 2021), 100 – 126.

על נוסחה זו בלשון הלחש ראו לעיל (עמ' 31).

32 ריבוע קסם הוא ריבוע המחולק למשבצות שבכל אחת מהן כתובה אות (לעיתים אף יותר מאות אחת) או מספר. סכום הערך הגימטרי של האותיות, או סכומם של המספרים, יהיה זהה בכל אחת מהשורות ובכל אחד מהכיוונים בהם נבחר. לפנינו ריבוע קסם של אותיות, שבכל אחת מהשלשות אותה נבחר (לאורך, לרוחב או באלכסון), הערך הגימטרי של האותיות הוא 15. על שימוש בריבוע זה ראו אביזוהר-חגי והררי (לעיל הערה 1), מרשמים מא, מג, נט והערות 66 ו-86.

34 שרטוטים אלה הם 'פראטקסטים מאגיים ביצועיים'. פראטקסטים ביצועיים הם כלל הציורים, הסימנים והתרישים שנוטים לטקסט ומטרתם לסייע לנמען לבצע את ההוראות שניתנו לו באופן מדויק. ראו הררי, פראטקסטים מאגיים (לעיל הערה 26).

יחדיו יוכל אולי (!) מי שהכיר את הקמעות בעיניו וזוכר את מראם להכניסם. בעל כתב היד מנחה אמנם את הקורא כיצד להכין קמעות אלה, אולם למעשה, לא ניתן להבין את ההוראות ללא היכרות מוקדמת עם הקמעות עצמם. זאת הן בשל המורכבות הרבה שלהם הן משום שהדברים הועלו על הכתב באופן מאוד לא מסודר. מבחינתנו, היכרות עם הקמעות מאפשרת לנו להבין את כוונת הדברים בכתב היד ולעמוד על התאמתם למימושים המוכרים לנו של סדרת הקמעות.

ד.1. הוראות לכתיבת קמעות

על פי הנחת העבודה העולה מספרי המרשמים המאגיים, על מנת שקמע יפעל בצורה אופטימלית, יש לייצרו לפי ההוראות המפורטות במרשם להכנתו. ואכן, כפי שהראו חוקרים בעבר, בעיקר בהקשר המאגיה היהודית הקדומה, ניתן להתחקות לעיתים אחר קשר של ממש בין הוראות וביצוע. המקרה שלפנינו מצטרף אף הוא לשורת המקרים הללו.³⁵

את הוראות ההכנה והביצוע ניתן לחלק לשני סוגים עיקריים: הוראות כלליות להכנת קמעות, והוראות להכנת קמעות מסוימים. הוראות כלליות להכנת קמעות מציעות מידע הנוגע לכתיבה של כל קמע באשר הוא. הוראות אלה שכיחות בספרי מרשמים מאגיים, בעיקר מן העת החדשה, והן נוגעות למגוון היבטים של ייצור הקמע, כגון החומר שממנו יוכן הקמע, סוג הדין ואמצעי הכתיבה, מועד הכתיבה, הכיוון שאליו יש לפנות בזמן הכתיבה, ואף המצב הפיזי והרוחני של הכותב. כך למשל פותחות הוראות הכתיבה שכותרתן 'קבלת עשיית הקמיע' היטב' בכ"י 'עץ הדעת' (לונדון) Or. 12363:

קודם כל דבר צריך שתדע כי לעשיית הקמיע צריך האדם להיות במקום נקי וטהור ולכתוב אותם בקדושה ובטהרה ויש קמיעים שצריך לעשות טבילה ותענית ויש שאין צריך לעשות טבילה אבל תענית ורחיצת גופו צריך וחלוק ומכנסים לבנים. וצריך שיהיה הקלף מעובד לשם קדושת תפילין וקמיעין בין שיהיה משליל או מגדי או מצבי או מנפל וצריך שיהיה אורך הקלף אשר תכתוב בו הקמיע יתר על רחבו [...]³⁶

במקרים רבים הוראות אלה כוללות מידע אנגלולוגי, קוסמולוגי ואסטרולוגי הקשור להכנת הקמע, המצוי בחיבורים כבר משלהי העת העתיקה.³⁷ ב'עץ הדעת' למשל

35 ראו לעיל, הערה 2.

36 כתב יד לונדון, הספריה הבריטית, Or. 12362, f.19v.

37 ידע זה מפרט את החלוקה של השנה לפי תקופות, חודשים, ימים ושעות. כאשר לכל שנה, לכל חודש, לכל יום ולכל שעה, וכך גם לשנים עשר המזלות ולכוכבי הלכת, יש את המלאך או המלאכים הממונים עליהם. מידע זה נמסר בדרגות פירוט משתנות בחיבורים השונים. לדיון בחלוקת השנה לתקופות ולשימוש בידע אסטרולוגי וקוסמולוגי בכתבים יהודיים ראו לייכט (לעיל הערה 27). ידע זה מפרט את החלוקה של השנה לפי תקופות, חודשים, ימים ושעות. כאשר לכל שנה, לכל חודש, לכל יום ולכל שעה, וכך גם לשנים עשר המזלות ולכוכבי הלכת, יש את המלאך או המלאכים הממונים עליהם. מידע זה נמסר בדרגות פירוט משתנות בחיבורים השונים.

נמסרת רשימה תמציתית, בת שבע שורות, כמספר ימי השבוע, ובכל אחת מצוינים בתבנית קבועה – היום בשבוע, המזל שקשור אל יום זה, המלאך הממונה עליו וכוכב הלכת שאותו מלאך ממונה עליו. למשל: 'יום א' מזלו אריה מלאכו רפאל משרתו חמה'.³⁸ לעומת זאת, ב'ספר הסודות' מוסר משה זכות רשימות ארוכות ומפורטות הממלאות דפים אחדים של שמות המלאכים הממונים על ימי השבוע, על שבעה כוכבי הלכת, שנים עשר המזלות, ימות החודש, שלושה עשר חודשים מעוברים, השנה הפשוטה, ארבע התקופות ושעות היום והלילה.³⁹ כאמור, גם יחידת הטקסט השלישית בחיבור מציעה מידע מסוג זה, אף שאין היא מקשרת אותו במפורש לכתיבת קמעות. הרעיון מאחורי רשימות אלה הוא אסטרולוגי: התאמת זמן כתיבת הקמע למתרחש ב'סדר היקום' באותו הרגע ממש. כפי שניסח זאת זכות: 'תכתוב שם המלאך השעה שאתה כותב בה ושם השעה ומלאך הממונה על אותו היום ומלאך הממונה על כוכב היום והמלאכים הממונים על המזלות שהם בתי הכוכב ההוא ומלאך הממונה על היום מהחודש ומלאך הממונה על החודשים ומלאכי התקופה'.⁴⁰

ההוראות מהסוג השני מכוונות לכתיבת קמעות מסוימים. אף הן נוגעות לכלל ההיבטים של מלאכת הכתיבה, ולעיתים אף לפעולות הסובבות אותה, כגון שעל הכותב להגיד לחש או תפילה בטרם הכתיבה או אחריה ולכוון אותם לשם קדוש כלשהו. בספר 'רזיאל המלאך', למשל, בהוראות הכתיבה לקמע לאהבה, אנו מוצאים הנחיות כתיבה מפורטות: 'כתוב במ' שושני' וכרכום בקלמוס של נחשת על קלף כשר [...]'.⁴¹ ואילו ב'שרשי השמות' ההנחיות לכתיבת קמע 'לכל חולי שבעולם ודברים אחרים' חורגות אל מעבר למעשה זה עצמו: 'צריך שתקח קלף צבי מעובד לשמו, ותצייר זה החותם [...] וקודם שתכתוב אמור ירמיהו"א שתשגיח בעין החמלה על פב"פ נקז"ע [...] וצריך שיהיה בתענית וטבילה וכסות נקיה וגם צריך לכוין בשם עב"י'.⁴² במקרים מסוימים נדרש הכותב לבצע דבר מה הנלווה לכתיבת הקמע ונועד להשלים את פעולתו – תליתו על גוף נושא. הקמע, או במקום אחר, שריפתו, קבורתו וכד'.⁴³ כתב היד שלפנינו כולל בתוכו מידע משני הסוגים, הן כזה הקשור לכתיבת קמעות בכלל (היחידה השלישית), הן הוראות פרטניות לכתיבת קמעות ובהן גם היחידות החמישית והשישית, שבמוקד ענייננו.

- 38 כתב יד לונדון (לעיל הערה 36), fol. 019v.
- 39 כתב יד מוסקבה, גינצבורג 1448, דפים ח ע"א – י ע"א. מקרה דומה גם בספר 'רזיאל המלאך' ובכתב יד 'ניו יורק 190' שם נמסרות רשימות ארוכות. ראו בהתאמה: ספר רזיאל המלאך, מהדורת אמסטרדם, משה מינדיס קריטיני, תס"א, דף ד ע"א – דף ו ע"ב; ג' בוהק, ספר כשפים יהודי מהמאה ה-17 כתב יד ניו יורק, הספריה הצבורית 190, כרוב, 2014, כרך 1, עמ' 163 – 166.
- 40 כתב יד מוסקבה, גינצבורג 1448, דף ח ע"א.
- 41 ספר רזיאל המלאך, מהדורת אמסטרדם (לעיל הערה 39), תס"א, דף מד ע"א.
- 42 זכות (לעיל הערה 10), עמ' שיח, סימן צב. על הכוונה כחלק מהפרקטיקה המאגית ראו: Agata Paluch, "Intentionality and Kabbalistic Practices in Early Modern East-Central Europe," *Aries: Journal for the Study of Western Esotericism* 19, (2019): 83 – 111.
- 43 למשל, בהוראות כתיבה מהגניזה הקהירית לקמע 'למקשה לילד' אנו מוצאים את ההנחיה לכתוב בחרש יבש בשמש ולתלותו על ירך האישה. ראו: שפר ושקד, טקסטים מאגיים מהגניזה, MTKG III, 83-T-S NS 324.92, 1b, שורות 19 – 21, וזו לשון ההוראות: 'למקשה לילד הכותב בחרש יבש ויתלה אותו על ירך אשה העומדת ללדת ומיד תלד וזה אשר תכתוב'.

קמעות הסדרה הם איקונוטקסטים מורכבים שמרכיביהם המילוליים והחזותיים קשורים אלה באלה.⁴⁴ המורכבות הטמונה ביצירתם ניכרת מעצם ההתבוננות בהם: הציור המרכזי המוקף במעגלי טקסטים וציורי חרבות, הכוכבים המחומשים בפניות, מסגרת השמות הקדושים וכלל לשונות ההשבעה שיש לתחום בתוכה, מעמידים בפני כל מי שמבקש ליצור קמע כזה אתגר יוצא דופן. דוגמה יפה לכך היא כתב יד GFC 027.011.133, שבו מתועד ניסיון כושל להכין קמע מסוג זה.⁴⁵ את סדר עבודתו של בעל הגיליון ניתן רק לשער מתוך התבוננות, אך קל להניח שעבד בצורה שאתאר להלן. הוא החל את מלאכת הכתיבה בשרטוט קווי המתאר של המסגרת לע"ב השמות ובחלקה התחתון ציין בכתב קטן את הכיוון אליו ייעד את הקמע – מזרח. לאחר מכן, צייר ריבועים קטנים בארבע פינות המסגרת, שאותם ייעד לארבעת הכוכבים המחומשים בפניות הקמע. ואכן, בתוך הריבוע שבפינה השמאלית העליונה צייר מעגל שבתוכו כוכב מחומש.

בשלב הבא, אפשר להניח, החל בשרטוט האיור המרכזי בקמע. הוא צייר את המלאך בעל שש הכנפיים, מרחף מעל מבנה בעל ארבע רגליים שלצידי חרבות והקיף את הציור במעגל גדול. לאורך היקפו של מעגל זה שרטט עיגולים קטנים, שהיו עתידים לשמש 'בתי אותיות' לפסוקי ברכת הכהנים, הכוללים שישים אותיות. לאחר מכן החל בשרטוט חרבות קטנות הניצבות על העיגולים הקטנים. לאחר שצייר שישים חרבות, הבין בעל הגיליון ששגה בשרטוט הקמע וצייר בטעות תשעים בתי אותיות, במקום שישים, שהיה אמור לצייר, והפסיק את ציור החרבות. ככל הנראה בשלב זה הוסיף את הכיתוב בתוך הכוכב המחומש בפינה השמאלית העליונה (שם ציין: 'מגן דוד ג'ארפאדו די סינקו') והפסיק את מלאכת הכנת הקמע.⁴⁶ במקום זה, הוא הפך את גיליון הנייר וריכו בו 63 מרשמים מאגיים לעזרה 'למקשה לילד', עובדה המלמדת על זיקתו של הכותב לטיפול ביולדות.

מקרה זה מאפשר 'הצצה' לסדנת העבודה של בעל הגיליון בניסיונו לייצר קמע ליולדת מהסדרה המרובעת. הרושם העולה ממנה הוא שבעל הגיליון הבין את המבנה האיקונוטקסטי המורכב של הקמעות, אך בשל כשל בתכנון מוקדם הוא לא הצליח לממשו בייצור הקמע. כתב היד שלפנינו מאיר את הבעיה מכיוון אחר. המבנה האיקונוטקסטי מקשה מאוד, כמובן, על תיאורו ופירושו לסך חלקיו, וכאן למעשה

44 'איקונוטקסט' הוא מונח רווח בחקר האומנות ומשמעו – שילוב של תמונה בטקסט, או של טקסט בתמונה, באופן שיוצר אובייקט חדש שאינו ניתן לפירוק לחלקיו. לקריאה אודות 'איקונוטקסט' ראו: *Icons, Texts, Iconotexts: Essays on Ekphrasis and Intermediality*, ed. Peter Wagner, Berlin ; New York : W. de Gruyter, 1 – 40; Liliane Louvel, *Poetics of Iconotext* (Routledge, London and New York, 2012), Part 1 Text/Image: The Infinite Dialogue, 13 – 51. ועוד ראו הביבליוגרפיה הרחבה המוצעת במקורות אלה. דוגמה מובהקת לאיקונוטקסטים הם האילנות הקבליים וכך גם מתייחס אליהם יוסי חיות במחקרו על אודותיהם, ראו למשל: Jeffrey Howard Chajes, "The Kabbalistic Tree as Material Text," *Henoch* 43, no. 1 (2021): 162–96.

45 לדיון רחב בכתב יד זה ראו אביזהר-חגי והררי (לעיל הערה 1).

46 מקורו של המילים 'ג'ארפאדו דה סינקו' הוא כנראה בלדינו ומשמעו הוא 'מקולקל של חמש'. בעל הגיליון למעשה ציין כאן את השגיאה שלו – ייתכן שחשב שהיה עליו לצייר מגן דוד במקום בו צייר כוכב מחומש (בשלושה מקמעות הסדרה מצויר כוכב מחומש, למעט כ"י 027.011.130 (GFCTrust), או שהתכוון לשגיאה בשרטוט הציור המרכזי בקמע.

שורש הבעיה בניסיון ליצור 'הוראות הכנה' לאובייקט שכזה. בניתוח יחידות ההנחיה להלן אבחן ניסיון זה של בעל כתב היד ואדון במורכבותו ובבעיות העולות ממנו.

ד.2. הכנת סדרת הקמעות (להלן, 'עמ' 4 במהדורה, יחידה חמישית בכתב היד)

בראש יחידה זו הכותרת 'לשמירה'. זוהי מטרתו המוצהרת של הקמע שהכנתו מתוארת ביחידה זו, אולם נוסחאות ההשבעה בהמשך מלמדות כי מטרתו ממוקדת יותר – שמירה על יולדת ועל תינוקה.

ההוראה הפותחת את הנחיות הכתיבה היא 'תכתוב ע"ב שמות'. הכותב אינו מציין היכן יש לכתוב את השמות, כשם שאין הוא מציין בהמשך את מקומן של יחידות הקמע האחרות. עניין זה אינו מעסיק אותו כלל ודומה שהסיבה לכך היא שהוא עצמו, שאליו מכוונים הדברים, מכיר את מבנה הקמע מהתבוננות והוא מפרט את התכנים בלבד על פי הסדר (הטבעי) שקבע לעצמו: מבחוץ כלפי פנים, מלמעלה למטה ומימין לשמאל. על מקום הכתיבה של 'ע"ב שמות' ניתן ללמוד מעיון בקמעות עצמם. ארבעה מתוך חמשת הקמעות מוקפים במסגרת המורכבת משמות אלה. אם כן, ברור שהכותב חושב מן החוץ כלפי פנים. הוא מתחיל במסגרת ופונה אל פנים הקמע. הדבר עולה גם מהמשך המשפט 'ואח"כ ויהי נועם'. בהמשך למילים אלה הוא מצטט את פסוקי תהלים שיש לכתוב על גבי הקמע, תהלים צ, יז ותהלים צא, ואת השמות הקדושים שיש לכתוב בין מילות הפסוקים. הכותב מצטט את הפסוקים במלואם בשל החשיבות של מיקום השמות הקדושים המשובצים בהם. בקמעות המוכרים לי, חלק זה זהה בתוכנו כמעט לחלוטין בכל הקמעות וכך גם בטקסט שלפנינו (אולם פעמים אחדות תחת השם 'יהוה' הנוכר בקמעות מציין בעל כתב היד את השם המפורש 'ב"ה'). חלק זה של הקמע מסתיים בכתב היד במילים 'קנני קנדלר קנדילאס יה יה צבאות', ככל הנראה גלגול של לחש לנשיכת כלב שוטה (חולה כלבת) הנוכר בתלמוד הבבלי (יומא פד ע"א), שאכן נזכר גם בכל הקמעות.⁴⁷ מקטע זה של הקמע מצוי, כאמור, בראש הקמעות.

על פי כתב היד, החלק הבא שאמור להופיע בקמע הוא השבעת המלאכים סנוי, סנסנוי, סמנגלף וסמנגלון. ארבעת המלאכים, ובכללם סמנגלון, שכאמור מצורף לשלישיה הידועה: סנוי, סנסנוי וסמנגלף משום המבנה המרובע של הקמעות, מושבעים להרחיק מהיולדת והוולד 'כל רוחין ושדין ולילין וליליתין' וכן את לילית וכל מחנותיה וכל משרתיה. לאחר מכן פונה ההשבעה אל לילית ומזכירה לה את השבועה שנשבעה לפני המלאכים, שלא תזיק במקום ששמותיהם מוזכרים בו. שמות המלאכים נכתבים שוב במסגרת פנייה זו כדי להגביל את פעולתה.⁴⁸ נוסח השבעה זה אכן מופיע בכל הקמעות בצידם הימני התחתון. ההבדלים בין הקמעות ביחידה זו קלים וכך גם בהשוואה לכתב היד שלפנינו. לא ניתן להצביע על נוסח קמע מסוים, מן הללו הידועים כיום, שנוסח כתב היד דומה לו ביותר, משום שבחלקים אחדים הוא דומה לאחד הקמעות ובאחרים לאחר. כפי שביארתי למעלה, בכל הקמעות המוכרים

47 ראו אביזוהר-חגי (לעיל הערה 1), עמ' 179.

48 ראו הערה 29.

לי קודם למקטע זה נוסח השבעה רחב נגד עין הרע, התופס את החלק הימני העליון שלהם. באופן מפתיע, קטע זה נעדר לחלוטין מכתב היד (ראו להלן).

לאחר השבעת המלאכים להרחיק את לילית, ניתנת בכתב היד השבעתה של לילית עצמה. השדה לילית, כל חברותיה וכל עין רעה שיש בעולם מושבעים ברשימה ארוכה של שמות קדושים, בכיסא הכבוד, בחיות הקודש, בשרפי המרכבה ואופני המרכבה, בנהר דינור, בכוכבי הלכת וברשימה ארוכה של גורמים נוספים, להתרחק מהיולדת ומהנולד ולא להזיק לאיש הנמצא בבית בו נמצא הקמע. קטע השבעה זה מסתיים ברצף שמות קדושים מנוקדים המורכבים מראשי התיבות של הפסוקים בשמות יב כג, ויקרא כו ה, ושמות יב כז.⁴⁹ הרעיון המרכזי בפסוקים אלה הוא הגנת האל על עמו והם משמשים בקמע על פי עיקרון הדומות לשם הנכחת המציאות המתוארת בהם במקום בו הקמע נמצא.⁵⁰ כפי שבפסוקים מתואר מצב בו ישראל מוגנים על ידי האל, כך יהיה המצב בבית או בכל מקום אחר בו מצוי הקמע.

אף השבעה זו, כמו הקודמות, תואמת היטב את קמעות הסדרה. למעשה, כלל יחידות הטקסט הנזכרות בכתב היד מופיעות בסדרת הקמעות באופן זהה, למעט שינויים קלים הנובעים משיבושי העתקה. הצגתן בכתב היד נעשית, כאמור, על פי הסדר מן החוץ כלפי פנים, מלמעלה למטה ומימין לשמאל, והיא מקדימה את ההנחיות לציור החותמות שיימסרו בהמשך. ההבדל המשמעותי האחד בין ההוראות בכתב היד ובין הקמעות הוא היעדרה בהנחיות של ההשבעה הארוכה נגד עיניים רעות, המופיעה בצד הימני העליון של כל הקמעות. בהינתן שההוראות אכן נכתבו על סמך התבוננות בקמע מן הסדרה, היעדר זה תמוה הן כשלעצמו הן משום הפגיעה החזותית שהוא יוצר במבנה הכולל של הקמע. כפי שהסברתי לעיל, במרכז הקמע מצוי איור התחום בארבעה מעגלים ומוקף מכל צדדיו בכתובות השבעה. השבעת ארבעת המלאכים, המופיעה בחלקו הימני התחתון של הקמע קצרה באופן משמעותי מהשבעת לילית המופיעה בצידו השמאלי. על כן יצירת הקמע ללא ההשבעה נגד העיניים הרעות, תותיר את צידו הימני ריק למדי, בניגוד למראה הטקסטואלי החדוס המאפיין את הקמעות.

קשה להסביר היעדר זה. ייתכן, כמובן, שבעל כתב היד שכתב לציין יחידה זו, אולם סברה זו אינה קלה. ייתכן שהכיר היטב את לשונה של השבעה ידועה זו ועל כן לא טרח לפרטה כשם שלא פירט את 'ע"ב שמות' אלא הזכירם בלבד. אולם במקרה כזה היינו מצפים שיציין לעצמו את הצורך לכתוב את ההשבעה מהחיד"א ושיעשה זאת על פי סדר התיאור של הקמע, לפני יחידת ההשבעה של ארבעת המלאכים. אם

49 גזירת שמות קדושים מראשי תיבות של פסוקים היא טכניקה אופיינית לקבלת השמות. ניקוד האותיות בשמות הנגזרים כאן מן הפסוקים תואם את ניקודן במקור. לטעויות העתקה, הוספות והחסרות בשמות בהשוואה לפסוקי המקרא ראו להלן, חלק המהדורה הערות 34 – 37.

50 על עקרון הדומות ראו: James George Frazer, *The Golden Bough: A Study in Magic* (Oxford University press, New York, 1998), 26 – 27; and *Religion* (Oxford University press, New York, 1998), 26 – 27. הררי (לעיל הערה 2), עמ' 22 – 23. על שימוש בפסוקי מקרא בקמעות מן העתיקה ראו: ע' וינר, לגייס את אלוהים – איזכורי מקרא בקמעות יהודיים עתיקים, עבודת גמר לתואר M.A., אוניברסיטת תל אביב, 2021; Gideon Bohak, "Jewish Amulets, Magic Bowls, and Manuals in Aramaic and Hebrew," in *Guide to the Study of Ancient Magic*, ed. David Frankfurter (Leiden: Brill, 2019), 391 – 392.

בעל כתב היד אמנם הכיר את הקמעות ממראה ותיאר אותם לעצמו בכתב לשם כתיבתם בעתיד, כפי שעולה ממקומות רבים, הרי שהיעדרה של השבעת העיניים הרעות בהוראות ההכנה נותר סתום.

הסברה שבעל כתב היד כותב את עיקרי הדברים לעצמו ולא עבור קורא זר שאמור להפיק מתוכם קמע, מתבססת ככל שמתקדמים בקריאת כתב היד. לאחר השלמת הנחיות הכתיבה של גופי ההשבעות בקמע הכותב פונה להנחיות השרטוט של מרכיביו החזותיים – ארבעה כוכבים מחומשים החסומים במעגל, שבתוכם וסביבם שמות קדושים. אף כאן אין הוא מציין היכן יש למקם את המרכיבים הללו על גבי הגיליון (עמ' 6). לצד השרטוט הוא מנחה כיצד יש לכתוב שמות אלה: 'בזויות אחרות בכל אחד תכתוב שם אחד היינו בנשר תכתוב שם ע"ב היינו יוד הי ויו הי בשור תכתוב שם בן היינו יוד הו הו הו באריה תכתוב שם ס"ג היינו יוד הי ואו הי ובאדם תכתוב שם מה' היינו יוד הא ואו הא תוך העיגול ובצלעות תכתוב כולם כנו' [כנזכר]. הנחיה שיטתית זו תואמת את ארבע צורות הכתיבה של השם המפורש במילוי אותיות, הרווחות גם בהקשרים קבליים עיוניים, שערכן בגימטריה משתנה על פי אופן המילוי: יוד הי ויו הי = 72 (שם עב), יוד הו הו הו = 52 (נב, שם בן), יוד הי ואו הי = 63 (שם סג), יוד הא ואו הא = 45 (שם מה).⁵¹

ההוראה לכתוב את מילואי השמות בארבעה קמעות הקרויים על שם חיות המרכבה אינה מובנת כשלעצמה, שכן עד כה לא נזכרו בהנחיות ארבע החיות ואף לא העובדה שמדובר בסדרת קמעות. רק היכרות מוקדמת עם הקמעות עצמם מאפשרת לעמוד על כוונתו של הכותב, שכן בכל אחד מארבעת הקמעות, שאחד המאפיינים המבחינים ביניהם הוא שמות החיות הללו הרשומים מעל לדמות שבמרכזם, נכתבו בכוכבים המחומשים שבפינותיהם שמות שונים של מילוי שם הויה. אולם, בקמעות הסדרה אנו מוצאים את השמות הללו כתובים באופן שונה מזה המתואר כאן. בקמע נשר ובאחד מקמעות שור – שם מה (יוד הא ואו הא), ואילו בקמעות שור ואדם השייכים לאותה סדרה נכתב המילוי יוד הו הו הו (ערכו הגימטרי 62, ס"ב) שאינו תואם אף אחד מהשמות הנזכרים בכתב היד. בקמע אריה ניתנים לקריאה רק שניים מן המילואים, יוד ו-ה, ועל כן לא ניתן לקבוע האם הוא תואם את ההוראות. דומה אם כן, שבנקודה זו הקמעות שאותם מתאר בעל כתב היד כתובים בצורה שיטתית יותר מאלה המצויים בידנו, וחושפים מערכת הקשרים נוספת בין הקמעות, שלא זוהתה על יד היוצר של שלושת הקמעות מאותה הסדרה. ראוי בכל זאת לציין כי בקמע 'אריה' כתב בעל הקמע את האות הא האחרונה של השם המפורש במילוי 'הי', שעה שבשני הקמעות הנוספים שיצאו מתחת ידיו, 'אדם' ו'שור', הוא כתבה במילוי 'הא'. אם אין הדבר מקרי אזי ייתכן כי הכותב היה מודע להבדל נחוץ כלשהו בין המילויים בקמעות השונים.

הסעיף הבא ביחידה זו מורכב משלוש רשימות של צירופי אותיות המרכיבות שלושה שמות של האל: שנים-עשר צירופי אותיות 'הויה' (יהוה, יההו, יהה וכו'), שנים עשר צירופי אותיות 'אהיה' (איהה, ההיא, יהאה וכו') ועשרים וארבעה צירופי אותיות 'אדני' (אדין, אנדי, אנדי וכו'). אלה הם כלל הצירופים האפשריים של השמות

51 על שמות אלה במחשבה הקבלית ראו: Kallus Menachem, The Theurgy of Prayer in Lurianic Kabbalah, PhD diss., Hebrew University of Jerusalem, 2002, 134-139.

'יהוה' 'אהיה' ו'אדני' בכל שיכולי האותיות.⁵² צירופים אלה אינם מופיעים בקמעות באופן זה, וכך גם ההסבר הבא לאחריהם, שמקורן בספר הזוהר: 'אריה מיכאל. שור גבריאל נשר נוריאל ממונים תחת חסד פחד אמת דרגין דלת אבהין וסלקין נהורין לחש' [לחשבון] יב"ק והם מלך יהוה מלך אהיה ימלוך אדני ס"ה [סך הכל] יב"ק'.⁵³ דברי הזוהר, המצוטטים בכתב היד בחלקם, דנים במערכת הקשרים בין שלוש מארבע חיות המרכבה – אריה, שור ונשר, המלאכים מיכאל, גבריאל ונוריאל, ספירות חסד, פחד (גבורה) ואמת (תפארת), שלושת האבות המייצגים ספירות אלה – אברהם, יצחק ויעקב, ובקשר של כל אלה לשמות יהוה, אהיה ואדני, שערכם המשותף בגימטריה שווה יב"ק (112). כאמור, הטקסט הזה אינו חלק מן הקמעות, אולם הקשרים בו בהחלט באים לידי ביטוי בהם. ניתן לראות בו רקע וביאור לקשרים בין חלקי הקמעות – שמות חיות המרכבה, שמותיהם של שלושת האבות, שמות וכינויי ספירות, והשמות הקדושים 'יהוה' 'אהיה' ו'אדני', המופיעים כולם בקמעות באיור המרכזי שסביבו נכתבו ההשבעות. ייתכן שאף כאן רמז בעל כתב היד לעצמו על דרך כתיבת הקמע באופן שלא יהיה מובן לאחרים אך יעורר את זכרוננו שלו, כמי שמכיר את המבנה הבסיסי של הסדרה.

המשכה של היחידה החמישית מוקדש לתיאור מערכת המעגלים הטקסטואליים הקונצטריים שבמרכז הקמע והפסוקים שמהם הם מורכבים (להלן, עמ' 7 במהדורה). פרק זה בהנחיות חולק על ידי הכותב לארבעה סעיפים כנגד ארבעת מעגלי הטקסט הסובבים את הדמויות שבמרכזם. גם כאן נמסר התיאור מן החוץ (סעיף א) כלפי פנים (סעיף ד) וגם כאן על הקורא להכיר את הקמעות על מנת לדעת זאת, שכן הכותב אינו מציין שמדובר במעגלי טקסט או היכן בקמע יש למקם את הפסוקים הללו. בסעיף הראשון נכתב: 'עין תלעג לאב ותבז ליקהת אם יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר' (משלי ל יז) ולאחריו ההנחיה: 'ותכתוב להפך' ומימושה בהיפוך סדר המילים: 'נשר בני ויאכלוה נחל עורבי יקרוה אם ליקהת ותבז לאב תלעג עין'. לאחר מכן הכותב מנחה לכתוב את הפסוק פעם נוספת ('עין תלעג וכו' עד נשר') ומדגים את אופן הכתיבה בהיפוך סדר האותיות: 'רשן ינב הולך איז לחן יברוע הורקי מא תהקיל זבתו באל געלת ניצ'. לבסוף ניתנת הנחיה לכתוב את הפסוק פעמיים נוספות כדרך הכתיבה בפעם הראשונה מתחילתו לסופו ולהפך: 'עין תלעג וכו' עד נשר נשר וכו' תלעג עין'. בסך הכול יש לכתוב את הפסוק, הכולל שתיים עשרה מילים, חמש פעמים ובסך הכול שישים מילים. מבנה לשוני זה משקף את המצוי במעגל החיצוני ביותר הסובב את הדמות שבמרכז הקמעות, אולם לא באופן המתואר כאן. בארבעה מתוך חמשת הקמעות הפסוקים כתובים בצורה משולבת מראשם לסופם ומסופם לראשם, אך בכולם הפסוק מופיע יותר מחמש פעמים לשם השלמת המעגל. רק בקמע 'אריה' נכתב הפסוק חמש פעמים, בצורה דומה אך לא זהה להנחיות אלה. ניכר כי כותב הקמע הבין את החשיבות של כתיבת הפסוק חמש פעמים והאריך את אותיות הפסוק

52 לשמות 'יהוה' ו'אהיה' יש רק שנים עשר צירופים אפשריים משום שהאות 'ה' מופיעה בכל אחד מהם פעמיים.

53 ראו זוהר, במדבר, פרשת פנחס (מהדורת מרגליות, דף ר"ז ע"א, רעיא מהימנא): '[...] שהם מיכאל אריה, ארבע פנים שלו יהוה. ארבע פנים של שור והוא גבריאל והם יהוה. ארבע פנים של נשר והוא נוריאל והם יהוה והם ממונים תחת חסד פחד אמ"ת דרגות שלושת האבות, והעמידוהו חכמים האבות הן הן המרכבה, ועולים אורות לחשבון יב"ק, והם מלך מלך ימלוך יהוה אהיה אדני וסך הכל יב"ק'.

שכתב בפעם החמישית והוסיף את הכיתוב – ילק יקל ליק, צירופים היוצאים מן הפסוק 'לישועתך קויתי יהוה' (בראשית מט יח) על מנת לשרטט מעגל מלא מבלי לכתוב את הפסוק פעם נוספת.

סעיף זה בכתב היד חושף קשר פנימי בין רכיבי קמעות הסדרה שאינו ניכר בקמעות עצמם. כאמור, הפסוק במשלי כולל שתיים עשרה מילים וכתובתו חמש פעמים (כפי שמצוי בהוראות) מביאה לסך של שישים מילים, מספר דומיננטי בשאר מעגלי הטקסט הסובבים את הדמות שבמרכז (להלן). דומה שגם במקרה זה, כבמילוי אותיות שם המפורש שעליו הצבעתי למעלה, הכותב אשר תחת ידו יצאו שלושה מהקמעות ביטא באופן ברור יותר הבנה ביחס למרכיבי הסדרה בקמע 'אריה' מאשר בשניים האחרים שכתב – 'אדם' ו'שור'.

הסעיף השני מנחה לכתוב שלוש פעמים את פסוקי שיר השירים ג, ז-ח: 'הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. כלם אחזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות'. פסוקים אלה כוללים יחדיו עשרים מילים וכתובתם המשולשת מסתכמת אף היא בשישים מילים, שאותן יש לכתוב, על פי כתב היד 'בין העצים האלו'. הוראתו של הכינוי הרומז 'האלו' ריקה שכן 'עצים' לא נזכרו כלל בכתב היד ורק היכרות מוקדמת עם הקמעות מאפשרת לעמוד על כוונתו של הכותב. בקמעות הסדרה מילות הפסוקים משיר השירים כתובות בין ציורי חרבות – שישים החרבות של גיבורי המלחמה ('איש חרבו על ירכו') שנזכרו בפסוק משיר השירים, שהכותב רואה בהן 'עצים'. באחד מארבעת הקמעות חרבות אלה מצוירות באופן סכמטי כעגול שאליו מחובר להב בדמות קו.⁵⁴ אולם דמותן בארבעת הקמעות האחרים, מאפשרת להבין מדוע ישגה המתבונן בקמע לחשוב שאלה עצים. אף כי הטעות מובנת מבחינה חזותית, היא מעידה על אי הבנה של המערכת האינקונטקסטית באיור המרכזי של הקמעות. ההבנה שמדובר בחרבות הסובבות את הדמות שבמרכז הקמע כשם ששישים גיבורי המלחמה סובבים את מיטתו של שלמה, חשובה לא רק ברמה העיונית, אלא גם ברמה התכנונית של המבנה הכולל של המעגלים סביב הדמות המרכזית, הנסוב כולו על המספר שישים.⁵⁵ ציון ה'עצים', מעבר להיותו ראייה נוספת לכך שהכותב מציין לעצמו נקודות לכתובת הקמע מתוך הסתכלות בקמעות, מעיד כי הוא לא הבין לעומקה את המערכת שאותה צייר ובוודאי שלא הכין קמע מסוג זה טרם שכתב את ההוראות.

הסעיף השלישי כולל שרטוט קו מפותל שתחת פיתוליו כתובות האותיות הראשונות של 'ברכת כהנים' (במדבר ו כד-כו) ולאחריו מובאים הפסוקים במלואם. אלה הן רמיזות לדרך שבה יש לכתוב את שישים האותיות המרכיבות את פסוקי ברכת כהנים ב'תאים' שעליהם ניצבות החרבות, כפי שאנו מוצאים בקמעות הסדרה. הסעיף הרביעי פותח במילים: 'יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד כי אתה ה' מחסי תכתוב בעגול רביעי כזה תראה ותעשה'. זו הפעם הראשונה שנזכרת בטקסט כתיבה בעגול, כפי שאנו אכן מוצאים בקמעות, ולמעשה רק כאן, מן המילים 'תכתוב בעגול רביעי', ניתן להבין שגם את הפסוקים הנזכרים בשלושת הסעיפים הקודמים יש לכתוב בעגול. ואכן, מיד בסמוך בעל כתב היד כותב 'אבל הוא עגול ד' שקודם

54 כתב יד 027.011.130 (קמע 'שור').

55 בכך נוכחנו למעלה, בדיון בכתב יד GFC 027.011.133.

זה ע"ג [עגול ג']⁵⁶, ומסביר בנוגע לעיגול השלישי (שנדון בסעיף הקודם) כי 'בכל העגול הזו פתחים ובכל פתח יש אות אחת' (כפי שצייר באמצעות הקו המפותל וכפי שכאמור מצוי בקמעות). בקמעות הסדרה כלל הפסוקים הנזכרים בארבעת הסעיפים הללו אכן נכתבו בארבעה מעגלים, זה לפני זה, כפי שמצאנו בהוראות. אולם ברור שאת המהלך שנעשה כאן מן הקמע להוראות לא ניתן לשחזר בכיוון ההפוך וכי המידע הנמסר כאן אינו יכול לשרת אלא את מי שמכיר או מכירה מלכתחילה את המבנה הפיקטוגרפי המתוחכם והמורכב של מרכז הקמע.

לאחר תיאור ארבעת מעגלי הפסוקים עובר הכותב לתאר את מרכז הקמע המצוי ב'תוך העיגול הקטן', כלשונו, הוא העיגול הרביעי, וכפי שניווכח, הוא עושה זאת על סמך המודל של קמע 'שור' לצד צפון. יש לציין שעיגול זה הוא אמנם הקטן בארבעת העיגולים אך אינו קטן כלל כשלעצמו, שכן הוא כולל בתוכו את ציור הדמות וכל מה שמסביבה. וכך מתאר זאת בעל כתב היד: 'תוך העיגול הקטן תכתוב אל שדי פסתם טפטפיה צוה פחד סנסנוי שר צפון הצילה והסייף אחד מזה ואחד תחת הכנפים בצדס אלו הסייפים שנים הם תוך צורת השור'. הנחיות אלה תואמות את הקמע לצד צפון (הוא קמע 'שור') שבו אכן מופיעים במרכז הדמות כיתובים אלה.⁵⁶ מבנה 'הסייף' אחד מזה ואחד מזה תחת הכנפיים' מודגם בכתב היד בשני ציורי חרבות שבתוכן ומחוץ להן כתובים שמות קדושים. כאמור בהוראות, יש לשרטט את החרבות-החותמות הללו משני עברי הדמות, תחת הכנפיים, כפי שאנו אכן מוצאים בארבעה מהקמעות אשר בידינו (יוצא דופן בהקשר זה הוא הקמע מאוסף 'מאגנס', שבו החרבות נעדרות). השמות הכתובים בתוך החרבות בכתב היד, תואמים את השמות המופיעים בשני הקמעות המיועדים לצד צפון (קמע 'שור'), למעט שינוי העתקה קלים.⁵⁷ בין שני ציורי החרבות כתב בעל כתב היד 'זה בא תחת', כלומר את זה יש לצייר מתחת לדמות והחרבות שמצדדיה, ותחת מילים אלה שרטוט הנראה ככיסא שעליו השמות 'יצחק ורבקה' ובין רגליו השם הקדוש 'הוה', שאף הם מצויים בקמע 'שור' לצד צפון.⁵⁸

עד כאן תיאר הכותב את עיקרי הטקסט והסמלים שיש לצייר סביב הדמות. בעמוד הבא בכתב היד (עמ' 10) הוא מציע סקיצה של הדמות כולה וממשיך את התיאור. אנו מוצאים כאן שרטוט של שני מעגלים קונצנטריים המותווים בקו ומייצגים את הכתיבה הפיקטוגרפית שתוארה לעיל, ולצידם כלל הפסוקים הנדרשים, באופן המבהיר חזותית איזה פסוק צריך להיכתב באיזה מעגל (תוך התייחסות מפורשת לארבעת הסעיפים בעמוד הקודם). בתוך המעגלים מצוי שרטוט סכמטי של דמות מכונפת בעלת קרניים שראשה פונה שמאלה ולשונה משתלשלת מפיה, ייצוג

56 כתב יד GFC 027.011.130 וכתב יד GFC 027.011.722

57 בקמע GFC 027.011.722 כל השמות מופיעים בתוך החרבות ובקמע GFC 027.011.130 השמות שבהוראות כתובים מחוץ לחרב כתובים בתוכה ולהפך. כמו כן, במקומות בהם מצוין בהנחיות 'יהוה ר"פ' [נ' פעמים], נכתב השם המפורש בקמעות שש פעמים – ראה נוספת לכך שהכותב מצוין לעצמו את עיקרי הדברים, מתוך הסתכלות בקמע.

58 אני סבורה שבקמעות חלקו התחתון של הכיסא מייצג את בית המקדש הארצי, וביחד עם רגלי הדמות היוצרות את רגלי הכיסא, ובטנה היוצרת את גב הכיסא, מתקבל ייצוג של 'דמות הכסא' המוזכרת בחזון המרכבה (יח' א' 26), כלומר כיסא הכבוד. ראו אביזהר-חגי (לעיל הערה 1) עמ' 194 – 196.

דומה לזה המופיע בקמע GFC 027.011.722 – קמע 'שור' המיועד לצד צפון.⁵⁹ לדמות שתי רגליים מפוספסות ורק שלוש כנפיה השמאליות, הפרושות לרווחה, מוצגות. משמאל לכנף האמצעית, סמוך לרגליים, שורטטו שני קיום מסולסלים, זה מעל זה. ייתכן שקווים אלה הם הדרך בה הכותב מסמן לעצמו שגופה של הדמות צריך להיות מכוסה במעין קשקשים, כפי שאנחנו רואים בשניים מהקמעות.⁶⁰ מצד אחר, סימון הפסים על שתי הרגליים יכול להעיד על כך שהכותב רואה מולו קמע בו גופה של הדמות מכוסה נוצות, כפי שאנו רואים בשני הקמעות האחרים.⁶¹ מעל הדמות נכתב 'שור' (כאמור, הכותב דבק בתיאור הקמע לצד צפון).

על גבי ציור הכנפיים השמאליות, הפרוסות בציור מימין לגוף הדמות (המוצגת מפניה), נכתבו שלושה שמות: רוטא, קסטיאל, ציבחר, ואילו משמאל לשרטוט הכנפיים נכתבו הנחיות הנוגעות לשמות שיש לכתוב 'בשלושת הכנפיים מצד זה', כלומר על גבי הכנפיים הימניות, שלא צוירו: אטור, לאיטסק, רחביץ.⁶² מכאן משתמע כי לדמויות יש שש כנפיים בסך הכול כמצוי בישעיהו ו ב: 'שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד'. ואכן בכל הקמעות כל אחת מהדמויות בעלת שש כנפיים, שלוש מכל צד. שמות אלה מופיעים על כנפי הדמויות בשני הקמעות לצד צפון.⁶³

בין רגלי הדמות המצוירת בכתב היד נכתבו זו תחת זו המילים: 'אהיה, בינה, אמא, בריאה'. יחידת טקסט זו כוללת אחד משמות האל, משמה של הספירות המזוהה עם שם זה, כינוי של ספירה זו, ושם העולם שאליו היא קשורה, כפי שאנו מוצאים בקמע לצד צפון (ובשינויים המתבקשים על פי מבנה הסדרה גם בשאר הקמעות).⁶⁴ תחת ארבעת השמות הללו שביין רגלי הדמות, נכתב שוב 'יצחק ורבקה', הפעם ללא שרטוט הכיסא. בכך מסתיימות ההוראות המתוות את האופן החזותי והטקסטואלי שבו יש ליצור את הטקסט והאיור המרכזי בכלל הקמעות ואת המאפיינים הייחודיים של קמע 'שור'.

משסיים הכותב לתאר את צורת השור וכל הכרוך בה הוא פונה לדון ב'צורת הנשר' ובמרכיביה (להלן, עמ' 8-9 במהדורה). הוא פותח בשמות שיש לכתוב על כנפי החיה: 'תוך הכנפיים לצד ימין אגלא אובוגה צמרכד ולצד שמאל אלגא הגובזא דכרמץ'.⁶⁵ גם

59 בקמע GFC 027.011.130, שאף הוא מיועד לצד צפון, ראש הדמות פונה ימינה, לא רואים את לשונה ואין לה קרניים.

60 ראו קמע 'אדם' – כתב יד GFC 027.011.749, קמע 'שור' 2 – GFC 027.011.722.

61 ראו קמע 'נשר' – כתב יד 68.83, קמע 'שור' GFC 027.011.130. בקמע 'אריה' אין הדמות מכוסה נוצות או קשקשים אלא מעוטרת בפרחים.

62 אלה הם אותם שלושת השמות שעל כנפי צד שמאל, בהיפוך סדר האותיות. לפי משה זכות, קסטיאל הוא שמו של המלאך הממונה על החרב (זכות [לעיל הערה 10], אות ק, סימן כא, עמ' תצא). רוטא – עולה מספירת גבורה (ערכן הגימטרי של שתי המילים הוא 216), לכן טוב למלחמה (שם, אות ר, סימן ז, עמ' תצח). השם 'ציבחר' נזכר ב'ספר הסודות' כשם אחד מרצף שמות שמביא זכות תחת הכותרת 'זה קמיע שהיה נושא הרמב"ן', כתב יד מוסקבה, גינצבורג 1448 דף יו ע"א.

63 הבדל חשוב נוסף בין ההוראות כאן לקמעות הוא שבקמעות, על כל אחת מהסתעפויות הכנפיים כתובות אותיות – חמש עשרה בכל צד, ובסך הכול שלושים. אותיות אלה אינן נזכרות כאן לא בשרטוט ולא בכתובה, אך הן תזכרנה בהמשך.

64 על מערכת קשרים זו בקבלה העיונית ראו אביזוהר-חגי (לעיל הערה 1), עמ' 203 – 206.

65 אגלא – ראשי תיבות של 'אתה גיבור לעולם אדני', אובוגה – שם שמקורו בספרות ההיכלות והמרכבה. נקרא גם 'שם של שמיניות', משום שערכן הגימטרי של כל צמד אותיות בו (לפי

כאן, כפי שמצאנו בתיאור הקמע לצד צפון, השמות הקדושים שעל גבי הכנפיים שבצד ימין, הם תמונת הראי של אלה שבצד שמאל, כפי שאכן מצוי גם בקמע 'נשר' שבידינו.⁶⁶ אחר כך הוא מתאר בפירוט מה יש לכתוב מעל, בתוך ומתחת לחרבות הנמצאות משני צידי הדמות: 'ובסייפים של נשר תכתוב בתוך הסייף חקידאל אדיאל חיזקאל חדקאל יודבאל ובחוץ הסייף יהוה ג'פ האלהו יאברי המאבה ובסייף שמאלי מלמעל הסייף יהוה ג'פ כוהשו בתיכי אלהא חד'. בקמע מאוסף מאגנס, קמע 'נשר' המיועד לכיוון מזרח, לא מופיעות חרבות אלה כלל. אולם בקמעות האחרים שמות חמשת המלאכים אכן מופיעים על גבי החרבות (והם זהים בכל הקמעות). חרב עם שמות חמשת המלאכים כתובים בתוכה, אנו מוצאים בכתב יד מוסיף 1222, אוניברסיטת בר אילן.⁶⁷ כתב יד זה נכתב במחצית הראשונה של המאה התשע עשרה בעיר אורמיה הנמצאת על הגבול בין איראן, טורקיה ואזרבייג'ן. בתקופה זו הייתה באורמיה קהילה יהודית גדולה, בסמיכות גאוגרפית לקהילות היהודיות בחבל כורדיסטן.⁶⁸ אפשר שזו ראייה הקושרת את הקמעות ואת כתב היד למסורות מאזור זה. שאר השמות הנזכרים כאן שונים מאלה שבקמעות 'שור' ו'אדם' וייחודיים, ככל הנראה, לקמע 'נשר'. לבסוף מפרט הכותב את הכיתוב הדרוש בתוך הדמות, בין רגליה ומתחתיה: 'ובתוך העגול אל שדי פספסים טפטפיה צוה פחד סמנגלף שר מזרח פפמיאל ותחתיו אדם וחיה ובתוך רגלו תכתוב יהוה ת'ת זעיר יצירה', כיתוב התואם קמע 'נשר' הידוע לנו.

מן האופן התמציתי של הדברים ניכר בבירור שבעל כתב היד יודע שכל הקמעות זהים בדפוסם האיקונוטקסטי וכי רק המערכת הטקסטואלית שסביב הדמות שבמרכז מבחינה ביניהם. בהתאם, המשכה של היחידה מוקדש לבירור הבדלים אלה בקמע נוסף, קמע לצורת 'אריה'. זהו אחד החלקים הקשים ביותר להבנה בכתב היד למי שאינו מכיר את הקמעות. בראש העמוד הנחיה הקשורה לחלק אחר בקמע, שטרם נדון כלל על ידי הכותב: 'ונוכח העגול הזה תעגל' עוד שני עיגולים אחד מזה ואחד מזה' (עניין זה יידון להלן), ולאחריה הוא חוזר לעניינו ומפרט את הכיתוב הדרוש בשתי החרבות ואת השמות שיש לכתוב על כל אחת מן הכנפיים: בצד ימין – תגעץ מטטרון צורטק ובצד שמאל – צעגת נורטטס קטרון (המהופכים לראשונים).⁶⁹ בהמשך, לאחר שהוא מציין שמדובר ב'צורת אריה', הוא מפרט את השמות שיש לכתוב סביב החרבות ובתוכן: שמות חמשת המלאכים שנזכרו לעיל (שכאמור,

הסדרן) הוא שמונה. על שם זה ראו: י' דן, 'שם של שמיניות', מנחה לשרה: מחקרים בפילוסופיה יהודית ובקבלה; מוגשים לפרופסור שרה א' הלר וילנסקי, מאגנס, אוניברסיטה העברית, ירושלים תשנ"ד. צמרנד – יוצא מסופי התיבות של פוסקים 1 – 5 מבראשית א. לשם זה פירושים ושימושים נוספים, ראו זכות (לעיל הערה 10), עמ' תעו – תפ.

66 ראו כתב יד MCJAL 68.83. בקמע השם 'צמרנד' והיפוכו, כתובים באותיות ק' ס' ח' סופיות. 67 חרב עם שמות חמשת המלאכים כתובים בתוכה, אנו מוצאים בכתב יד מוסיף 1222, אוניברסיטת בר אילן, nli.org.il/he/manuscripts/NNL_ALEPH000181349/NLI#F53733935 :leaf 48a (אוחר ב-16.10.2022).

68 על הקהילה היהודית באורמיה ראו: א' יעקב, 'חכמי, נאש דידן: תולדות יהדות אורמיה (אזרבייג'אן האיראנית), א. יעקבי, תל אביב, 2009.

69 על השם 'תגעץ' ראו זכות (לעיל הערה 10), עמ' תקלד, על השם צורטק ראו שם, עמ' תפ – תפא.

נזכרים בכל הקמעות) ושמות נוספים הנלווים אליהם. השמות על כנפי הדמות והכיתובים על החרבות בקמע אריה זהים לשמות שאותם מציין בעל כתב היד.

בשלב זה עובר הכותב לתיאור מרכיב נוסף בקמעות, שטרם התייחס אליו כלל: האותיות שיש לכתוב על 'נוצות' הכנפיים: 'ובראש הכנפיים היינו לצד תוך תכתוב לכל נוצה אות אחת מאלו לצד ימין אדפק ניי שזס האשוק ולצד שמאל שססף לחד קהם אשהפי'. הנחיה זו תואמת את מבנה הקמעות, שבכולם נכתבו שלושים אותיות על כנפי הדמויות, חמש עשרה בכל צד.⁷⁰ הנוסח בקמע 'אריה' המצוי בידניו תואם ברובו את זה שבכתב היד. בצד ימין נכתב 'אדפק ניי שאז ראשסק', ובצד שמאל – 'שבפפ לחה קהמ צש?חפ'. בהמשך יפרט הכותב גם את האותיות (האחרות) שיש לכתוב על גבי הנוצות בקמע 'נשר' (להלן), אך יתעלם ממידע זה בהקשר קמעות 'שור' ו'אדם', ביטוי נוסף לחוסר הסדר הכללי המאפיין יחידה זאת.

עתה חוזר בעל כתב היד לנושא שהזכיר בראש העמוד – העיגולים ש'נוכח העגול הזה', כלומר בצידי הקמע, נוכח העיגול המורכב שבמרכזו. לשם כך הוא שרטט שלושה מעגלים, אחד קטן, המייצג באופן סכמטי את המבנה הכולל שבמרכז הקמע ושניים גדולים יותר משני צידיו, וכתב בתוך העיגול הימני: 'ותכתוב בכאן ששה צרופי שדי בשש צדדי העיגול ושם טפטפיה בתוכו על הו' זויות'. הוראה זו מתבהרת מתוך בחינת המעגלים המצוירים בקמעות במרכז קווי השוליים הימני והשמאלי, 'נוכח העגול' שבמרכזו. בכל אחד מהם צויר מגן דוד באמצעות כתיבה מיקרוגרפית המורכבת ממילוי אותיות של שמות קדושים (שאינה נזכרת כלל בהנחיות), ובזה שמימין נכתבו ששת צירופי השם 'שדי' בין המשולשים שבקצות המגן דוד ושם אותיות השם 'טפטפיה' נכתבו בתוכם.⁷¹ מתווה העיגול השמאלי בכתב היד נותר ריק.⁷² משמאל לו נכתבו מילים אחדות שחלקן נחתך בשולי העמוד, כשהן מוקפות במסגרת, ומן המעט שנותר על הדף ניתן להבין שאלה השמות שיש לכתוב בתוך כנפי הדמות בקמע המיועד לצד נשר: אגלא, אזכוגה וצמרכד, ובצורתם ההפוכה – אלגא, הגובזא ודכרמץ.⁷³

עד כאן מפורטות ההוראות (החלקיות מאוד) לכתובת הקמעות ודומה שבזה התכוון בעל כתב היד לסיים, שכן בחלקו התחתון של העמוד העתיק, באופן תמוה למדי, פסקה קצרה מן ההסכמות לספר 'שירה לחיים'.⁷⁴ אולם לאחריה שב בעל כתב

70 על כל אחד מן הקמעות נכתבו בכנפי הדמויות אותיות אחרות (בשני הקמעות המיועדים לצד צפון ('שור'), שנכתבו, כאמור, בידיים שונות, האותיות על נוצות הכנפיים כמעט זהות). בכתב יד 027.011.130 על הכנפיים הימניות (שמשמאל לדמות), נכתבו רק ארבע עשרה אותיות ונדמה שגם על השמאליות נכתבו תחילה האותיות רק כמספר הזה ואחר כך הוסיף בעל הקמע עליהן גם את האות החסרה.

71 בעל כתב היד התעלם מן התיבות 'כוזו במוכסז כוזו', שנכתבו בכל הקמעות במרכז המגן דוד. תיבות אלה מתקבלות בהעלאה אות אחת של המילים 'יהוה אלהינו יהוה'.

72 לתיאור מעגל זה בקמעות ראו אביזוהר-חגי (לעיל הערה 1), עמ' 181 – 182.

73 התופעה חוזרת גם בעמוד 13, ומעידה על כך ששולי העמוד נחתכו.

74 כאמור, הסכמות אלה נוספו לספר במהדורת וינה 1847. בפסקה שהועתקה מן ההסכמות (להלן, עמ' 28), נזכרים הרי' שמשון רפאל הירש (הרש"ר הירש) והרי' שלמה זלמן טקטין, אולם איני רואה סיבה להניח קשר בינם לבין בעל כתב היד, הן משום שפעלו במרחב אחר, הן משום שפועלם ותפיסת עולמם היו אחרים לחלוטין וככל הידוע לי הם לא עסקו כלל

היד לקמעות והוסיף במאונך לשורות האחרונות הוראות לכתיבת האותיות על נוצות הדמות בקמע 'נשר' (להלן, עמ' 9 במהדורה), התואמות כמעט לחלוטין את אלה הכתובות בקמע זה שבידנו. משמאל לדברים אלה צויר חצי עיגול ובו נכתב: 'אלף למד היא יוד מים פ', ככל הנראה התחלה של מילוי האותיות שאמור להיכתב בצורה מיקרוגרפית, בעיגול שמשמאל לדמות (שעל תיאורו דילג). בכך מסתיימת יחידת הטקסט החמישית בכתב היד. כאמור, יחידת הוראות זו רחוקה מלהיות שיטתית ואת החסר כאן מבקש המחבר להשלים ביחידה הבאה.

ד.3. הוראות כתיבה משלימות (להלן, עמ' 10-11 במהדורה, יחידה שיטתית בכתב היד)

היחידה השישית, הנפתחת בכותרת 'קמע בדוקה נוראית למי שמתים בניו רח"ל' היא למעשה המשכן של הוראות ההכנה של סדרת הקמעות להגנה על יולדת.⁷⁵ ההבדל הבולט בינה ובין קודמתה הוא האופן המסודר שבו נכתבה. בעל כתב היד מתחיל כאן מחדש את תיאור הכתיבה והציור של הקמעות, תוך התייחסות להוראות שכבר העלה על הכתב: 'יעשה הד' קמיעות הכתובים לעיל שמתחילים בויהי נעם [...]'. רק כאן מסתבר לקורא לראשונה באופן מפורש כי ההוראות ביחידה החמישית מתייחסות לקבוצה בת ארבעה קמעות.⁷⁶ מגמה זו ממשיכה בהנחיה הבאה: 'בד' הזויות של הקמיע תעשה עגול ובתוך העגול חמשה קרנות' וממנה עולה כי ארבעת הכוכבים המחוברים אותם צייר ביחידה החמישית ממוקמים (בהתאם למצוי בקמעות) בארבע פינות הקמע.⁷⁷ וכך גם בנוגע לבניית השרטוט המרכזי: 'ובתוך הקמיע תעשה עגולים כאלו ארבעה ותכתוב כזה. ובתוך העגולים הגדולים תעשה עיגול קטן כמו שאתה רואה העשוי לפניך ותכתוב לתוך העיגול הקטן כאשר אני מגיד לך ותעשה ד' צורות האחד צורת אדם והשני צורת אריה והג' צורת נשר והד' צורת שור'. מיד אחר כך שרטט בעל כתב היד על פני רוב העמוד את תמונת העיגול המרכזי: ארבעה מעגלים קונצנטריים המותווים בקו, שבתוכם סכמה של דמות בעלת שש כנפים.⁷⁸ על בטנה, כנפיה, בין רגליה ותחתיה נכתבו כלל המרכיבים הלשוניים (שמות קדושים, ספירה, כינוי, עולם וזוג תנ"כי) החוברים לדמויות על גבי הקמעות.⁷⁹ השמות שעל כנפי הדמות זהים לאלה ששויכו ביחידה החמישית ל'צורת אריה' ושאר המרכיבים הטקסטואליים כאן תואמים את אלה שבקמע 'אריה' (לצד דרום). אף כאן המודל לתיאור הקמעות הוא 'צורת אריה', אולם הדבר לא כתוב במפורש (מעל הדמות)

במאגיה. קשה לעמוד על זיקתו של בעל כתב היד ל'שירה לחיים' (על שימוש נוסף בחיבור ראו להלן) וקל וחומר על המניע להעתקה מקוטעת זו מן ההסכמות לחיבור.

75 כפי שראינו למעלה (עמ' 33) גם כאן באה לידי ביטוי בכותרת חשיבה גברית המתמקדת באב ובילדיו ודוחקת החוצה את האישיה היולדת שחייה נתונים בסכנה.

76 הדבר נרמז אמנם שם מן ההערות הנוגעות ל'צורת שור', 'צורת נשר' ו'צורת אריה', ואף קמע 'אדם' נזכר, אולם זוהי ההתייחסות המפורשת הראשונה לכך שמדובר בהכנת ארבעה קמעות.

77 לצד הנחיה זו צייר הכותב מעגל אחד כזה לדוגמה, ככל הנראה כדי להפנות למקום בו צוירו קודם לכן בכתב היד.

78 על העיגול החיצוני כתב במהופך: 'עין תלעג וכו' לאב ככתוב בסימן א' על כל סביבות העיגול מבחוץ', באופן הקושר את הציור להוראות בנוגע לפסוק זה, שפירט ביחידה הקודמת (לעיל, עמ' 18).

79 לעיל, עמ' 26 - 28.

משום שאין מדובר בהנחיה לציור קמע זה דווקא אלא לאופן שבו יש לסדר את הכיתוב הנחוץ על גבי כל אחת ואחת מן הדמויות בקמעות השונים.

בחלק זה של כתב היד אנו מקבלים אם כן תמונה חזותית ברורה יותר של הציור המרכזי בקמע, המצטרפת למידע הלשוני שנמסר ביחידה החמישית ומשלימה אותו. בהתאם, שלבי יצירת הקמעות מובאים כאן באופן מסודר ותמציתי, המסתמך על מה שכבר נמסר קודם לכן ומשלים אותו: 'ואחרי שכתבת הע"ב שמות ועשית עיגולים בד' זויות כל עגול מחמשת קצוות ובאמצע הקמיע כתבת עגול גדול ובתוכו הצורה או אריה או אדם או נשר או שור ותכן הקמיע דהיינו ויהי נועם וכו' ותעשה ג"כ [גם כן] עוד שני עיגולים מו' קצוות היינו מגן דוד זה לצד ימין של העגול הגדול וזה לצד שמאל ותכתוב [...]'. רק בסופה של יחידה זו אנו מוצאים לראשונה מידע איקונוטקסטי שלא נכלל כלל ביחידה הקודמת. ראשיתו במילים 'ואחר כל זאת תכתוב אלו החותמות', שלאחריהן עשרה חותמות. ארבעת החותמות של המלאכים סנוי, סנסנוי, סמנגלף וסמנגלון מצוירים באופן דומה מאוד לציור המלאכים הידוע מהחיבור 'רזיאל המלאך'.⁸⁰ חותמות אלה אינם מצויים באף אחד מקמעות הסדרה הידועים לי כיום.⁸¹ חותמות נוספים, עליהם כתובים שמותיהם של סנוי סנסנוי וסמנגלף יחד עם השמות סוסיא סרגא וסיסיא (בהתאמה) מצויים גם הם באופן דומה בספר רזיאל המלאך, אך ללא השמות האחרונים. בקמעות הסדרה מופיעים שמותיהם של סוסיא סרגא וסיסא, אך לא כחלק מחותמות אלה.

למרות ההבהרות שיחידה זו מספקת להוראות שנתרו סתומות ביחידה הקודמת, עדיין חסרים בחיבור פרטי מידע חשובים לשם כתיבת הקמעות בצורה מלאה ונכונה. למשל, בשתי היחידות, החמישית והשישית נזכרת כתיבת ע"ב שמות אולם באף אחת מהן לא כתוב היכן ובאיזו צורה יש לכתוב אותם. הקמעות שבידינו מלמדים שהשמות משמשים מסגרת לקמע, אולם הדבר לא נזכר בכתב היד. עניין נוסף הוא האותיות שעל כנפי הדמות. היחידה החמישית מפרטת את האותיות לקמעות 'אריה' ו'נשר', אולם האותיות בקמעות 'אדם' ו'שור', המוכרות לנו מן הקמעות עצמם, אינן נזכרות כלל. עניין מהותי נוסף הוא הכיתוב שעל בטן הדמות ובין רגליה. כאמור, רוב השינויים המובנים בין הקמעות מרוכזים סביב איור זה שבמרכז הקמע והם שקושרים את הקמעות אלה לאלה ומבדילים ביניהם. כתב היד מציע הוראות לכתיבת חלק מן המרכיבים אך חלק אחר – הכיתוב על בטן הדמות, בין רגליה ומתחתיה בכל אחד מן הקמעות, חסר.⁸² לכך יש להוסיף, כמובן, את ההיעדר המוחלט של יחידת ההשבעה נגד עין הרע, שנזכר לעיל. גם בהינתן ההבהרות וההשלמות של היחידה השישית אין החיבור מספק מידע המאפשר להכין את קמעות הסדרה המוכרת לנו במלואם. כל

80 ראו רזיאל המלאך (לעיל הערה 39), דף מג ע"ב. בחיבור זה מצויות דמויותיהם של שלושת המלאכים המוכרים בלבד, סנוי, סנסנוי וסמנגלון. חותמו של סמנגלון בכתב היד מקביל לזה של סמנגלף ב'רזיאל המלאך', ללא מילוי הפסים של האחרון.

81 חותמות אלה, כולל חותם רביעי, של המלאך סמנגלון, מופיעים בשני קמעות להגנה ליולדת ולוולד שנכתבו באותה יד, ככל הנראה במאה התשע עשרה במרחב העות'מאני. האחד נכלל בקטלוג של תערוכה שנערכה במוזיאון ישראל בסוף שנות השבעים של המאה הקודמת והאחר מצוי כיום במוזאון למורשת ספרדית (Sephardic Heritage Museum) בניו יורק. ראו: 'פישר, אמנות ואומנות בארץ ישראל במאה הי"ט, ירושלים: מוזיאון ישראל, 1979, עמ' 8; <https://sephardicheritagemuseum.com/shiviti-from-damascus> (אוחזר בתאריך 01/06/2023).

82 על כיתובים אלה בקמעות ראו אביזוהר-חגי (לעיל הערה 1), עמ' 189 – 190.

אלה מחזקים את הרושם שלפיו בעל כתב היד כתב הוראות אלו על סמך היכרות ממשית עם סדרת הקמעות, כמעין 'ראשי פרקים' (חלקיים) המתעדים את הסדרה לשם שימוש עצמי ולא כמדריך ליצירתה המיועד לקורא עתידי כלשהו.

ה. סיכום

כתב יד GFC KU.011.018 באוסף משפחת גרוס, הינו ביטוי מובהק ויוצא דופן במאגיה היהודית בעת החדשה לקשר שבין חפצים ביצועיים לידע מאגי תיאורטי. ייחודו, כפי שביקשתי להראות, בכך שהוא מצביע על כיוון ברור בתחום שחוקרים מתלבטים בו לא מעט – הקשר שבין הנחיות וביצוע בפועל. במקרה זה אין מדובר בידע תיאורטי הקודם להכנת הקמעות, כי אם להיפך: הוראות הכנה שנוצרו מתוך התבוננות בחפצים ביצועיים. זהו ניסיון כושל, המצביע על הקושי הרב בתיאור מילולי של איקונוטקסט לשם ביצוע מחודש שלו, גם אם נועד, כפי שביקשתי להראות, לשימוש אישי בלבד.

כתב היד מורכב משבע יחידות טקסטואליות – שתי יחידות מסגרת וחמש יחידות הנחיה מאגיות. יחידות המסגרת אינן עוסקות בחומרים מאגיים. הן בנויות מציטוטים והדגשת מצלולים מ'ספר תחכמוני' ו'שירה לחיים' ומעלות תמיהות שלא נפתרו הן בנוגע לזיקתו של בעל כתב היד לחיבורים אלה הן לשימוש בהם בהקשר נושא המרכזי של כתב היד.

היחידות הפנימיות הן בעלות נושא מאגד משותף וכולן מרכזות חומרים שעניינם הגנה על יולדת וילוד. שתי האחרונות בהן מציעות הוראות הכנה לסדרה בת ארבעה קמעות הגנה המוכרת לנו ממקורות אחרים. כפי שהראיתי, אין ספק שהוראות אלה נכתבו על סמך היכרות עם קמעות הסדרה. אולם מהשוואת ההוראות בכתב היד לקמעות הידועים לנו, נדמה כי בפני הכותב עמדו קמעות שונים מן האחרונים. הנתון העיקרי המוביל אותנו למסקנה הוא, היעדר השבעת העיניים הרעות. ההשבעה המהווה חלק חשוב בקמעות, לא נזכרת כלל בהוראות. שנית, מילויי אותיות הויה הנכתבים בכוכבים (משושים או מחומשים) בארבע פינות הקמעות, אינם תואמים את אלה הנדרשים לפי ההוראות. לצד זאת, כתב היד שופך אור חדש על סדרת הקמעות כשהוא חושף בפנינו מערכות קשרים והקשרים בין הקמעות שלא ניתן היה להתחקות אחריהן מתוך התבוננות בקמעות המוכרים לנו. הדבר בולט במיוחד ביחס לציטוט החלקי מספר הזוהר המובא בכתב היד, המגלה את אחד המקורות למחשבה הקבלית העמוקה שביסוד מבנה הקמעות, וכן בנוגע להנחיות המילוי השיטתי של אותיות הויה, עניין שלא נעשה כהלכה באף אחד מן הקמעות שבידינו ושלולי כתב היד לא ניתן היה לשער את קיומו כחלק ממרכיבי המערכת המרובעת.

מניתוח כתב היד עולה שהכותב לא ביקש ליצור מדריך מאגי מסודר להכנת סדרת הקמעות, כשם שאנו מוצאים במדריכים אחרים, המלמדים לעיתים קרובות כיצד להכין קמע לעניין זה או אחר, ובוודאי שהקמעות המורכבים מאוד של הסדרה המרובעת הידועים לנו לא יוצרו על פיו. להיפך, כתב היד הוא זה שנוצר על סמך היכרות ממשית עם סדרת הקמעות מתוך כוונה, כך נדמה, לשמש מעין סיכום בראשי פרקים לשימוש עצמי בעתיד. חוברת קצרה זו של הוראות, כשהיא מצטרפת לממצא הידוע לנו, מאפשרת הבנה טובה יותר של הקמעות ושל התאוריה הקבלית שביסודם

ומאירה מזווית חדשה את ה'מושב בחיים' של הכתיבה המאגית ואת הקשר שבין הוראות הכנה וחפצים ביצועיים.

איור 1 קמע אריה לכיוון דרום, סדרה X, אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים, B03820, צילום - זוהר שמש

איור 2, קמע שור לכיוון צפון, סדרה X, אוסף משפחת גרוס, תל אביב GFC 027.011.022

איור 3, קמע נשר לכיוון מזרח, סדרה Y, The Magnes Collection of Jewish Art and Life UC Berkeley 68.83

איור 4, קמע אדם לכיוון מערב, סדרה X, אוסף משפחת גרוס, תל אביב, GFC 027.011.749

אזור 5, קמע שור לכיוון צפון, סדרה Z, אוסף משפחת גרוס, תל אביב, GFC 027.011.130

אזור 6, כתב יד הוראות, אוסף משפחת גרוס, תל אביב, GFC KU.011.018, עמ' 9 – 10

איור 7, כתב יד הוראות, אוסף משפחת גרוס, תל אביב, GFC KU.011.018, עמ' 11 - 12

איור 8, כתב יד הוראות, אוסף משפחת גרוס, תל אביב GFC KU 011.018, עמ' 13 - 14

נספח : מהדורה מוערת

הערות וסימנים בהעתקה

שמות קדושים, שמות מלאכים וכל טקסט אחר שנכתב במקור באותיות רבועות וגדולות ניתן כאן באות עבה.
סימני קיצור הוחלפו באופן אחיד לגרש בסוף מלה או גרשיים לפני האות האחרונה.
שמרתי על מבנה השורות רק כאשר חשיבות הדבר ניכרת גם במקור.
חילקתי את הטקסט ליחידות ונתתי בסוף כל אחת מהן נקודה גם אם אין היא מצויה במקור.
לא העתקתי את המלה האחרונה בעמוד אם הוכפלה בראש עמוד הבא, בין אם נכתבה בשורה האחרונה עצמה או תחתיה, כ'שומר דף'.
בכל המקרים שבהם מופיעים בכתב היד ציורי חותמות, כראקטוס, או שרטוטים תמונתם ניתנת בסמוך לטקסט, משמאל.
השתמשתי בסימנים הבאים :
{ א } מחיקה בטקסט
[א] הערות/ השלמות שלי, פתיחת ראשי תיבות והשלמות קיצורים.

[עמ' 1]

כי בה תגדל מעלתו ותנשא מלכותו לשבח פעולותיו ולספר תהלותיו
ולשוח בנפלאותיו הראיתם בכל אשר קראתם
אך התאפקתי ובדברו עמי התחזקתי אמרתי לו הטבת ככל אשר אמרת וכן דברת
ונתן דתו ללומדי תעודתו מפותחים על הלב פתוחי חותם¹
משובצים זהב יהיו במלואותם² ותמלא הארץ אותם.³

[עמ' 2]

יהרמ יאו"א [יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו] שתצוה למלאכך הקדושים
לשמר לנקז"ע [נושאת קמיע זה עליה] מכל פגעים רעים ומפחד וחלחלה וכל חולי
ומחלה ושלא תפיל ולדותיה ותהיה נקז"ע שמורה מכל חולי ותהיה הולד בתוך מעיה
משולם ובריא וישראלים חדשיו ויצא לאויר בכי טוב בריא אולם⁴ ונצא ונפדה ונמלט
מכל דבר רע ומקרה ופגע רע הוא ואמו הנקז"ע נס"ו [נצח סלה ועד].

שמות התקופות⁵

תקופת תשרי כדקאל איסמריאל גבריאל ושם שריהם אלבריאור

- 1 שמות כח, כא.
- 2 שם, כ.
- 3 שמות א, ז. הפתיחה לכתב היד היא מעשה צירוף של קטעים קצרים מספר תחכמוני. ראו יהודה אלחריזי, תחכמוני, לייפציג, תרפ"ד (1924), עמ' 9, 11.
- 4 תהילים עג, ד.
- 5 לדיון ביחידה שלהלן, שעניינה מידע אסטרו-מאגי ראו לעיל, עמ' 32.

תקופת טבת גבריאלי אוריאל ברכיאל ושם שריהם רביאל
תקופת ניסן סמאל ענואל גנשריש ושם שריהם אורפניך
תקופת תמוז ברכיאל צדקיאלי עבריאלי ושם שריהם אבלאבהם
[בשוליים:] במלים במלואת תרשישים יחיו הנפשים⁶ והאזנים חרשו⁷ת והידים קשות⁷

שמות הימים

יום א מזלו אריה. מלאכו רפאל. משרתו חמה
יום ב מזלו סרטן מלאכו גבריאלי משרתו לבנה
יום ג מזלו טלה ועקרב מ' [מלאכו] סמאל נירואל ומשרתו מאדים
יום ד מזלו תאומים ובתולה מ' מיכאל משרתו כוכב
יום ה מזלו קשת ודגים מ' צדקאל ומשרתו צדק.
יום ו מזלו שור ומאזנים מ' ענאל ומשרתו נוגה
יום ז' מזלו גדי ודלי ומלאכו קפצאל ומשרתו שבת

שמות החדשים

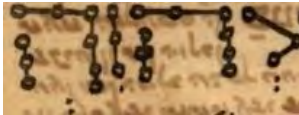
ניסן אוריאל. אייר להטיאל. סיון פניאל. תמוז זוריה.⁸ אב ברכיאל. אלול הניאל.⁹
תשרי צוריאלי. חשוון גבריאלי. כסלו מזוניאל. טבת שניאל שבט יריאל. אדר עומיאל.
ואדר סנדלפון.

[עמ' 3]

שמירה בשם אהיה אשר אהיה אלף הי יוד הי אלף שין ריש אלף הי יוד הי¹⁰ אבגיתן
בראשית קרע שטן ברא אלה נגדיאל נגדיכש ימ אתהש בטרצתג מימואת חקבטנע
הארצוה יגל פזק ארצוהית שקוצית התהווב¹¹ תרומיאל גדודיאל קדושיאל. אכתריאל.
אורפניאל. יהואל יקותיאל. חזאל. קומיאל. קמיאל ברכיאל טוביאל נוריאל עמיאל
יופיאל גדיאל לחדיאל. פניאל זוכריאל שלגיאלי קרביאל וזיאל גבריאלי מיכאל רפאל
אוריאל שמריאל רחמיאל טהריאל חסדיאל. תבריאלי צמרכד יוהך כלך יוהך טפטפיה
כלך יוהך אורפניאל כואל גבריאלי יופיאל ברכיאל גבריאלי נעמיאל שעריאל שמשיאל
שמריאל שמכיאל למואל דהכיאל תומיאל נוריאל אנהיאל. אוריאל אזבוגה¹² כווז

- 6 אחריו, תחכמוני, עמ' 11.
- 7 שם, עמ' 12.
- 8 לפני תיבה זו נכתב שם כלשהו, שנמחק בקווים גסים.
- 9 לאחר תיבה זו נכתבו שמות אחדים, שנמחקו בקווים גסים.
- 10 מילויי אותיות – "אהיה אשר אהיה".
- 11 מן התיבה "אבגיתן" ועד לכאן נכתבו שבעת צירופי שם מ"ב – אבגיתן קרעשטן נגדיכש בטרצתג חקבטנע יגלפזק שקוצית – כשהם משולבים בפסוקי בראשית א, א-ב (עד לאות ב' של המלה "ובוהו"). למסורת לפיה צירופי שם מ"ב יוצאים ממלות הפסוקים הללו ראו משה זכות, ספר שרשי השמות, ירושלים: א.ב. ספרים, תשע"א, עמ' ס-סא.
- 12 על שם זה, הנקרא "שם של שמיניות" על שום שכל זוג אותיות בו שווה בערכו הגימטרי לשמונה, ראו יוסף דן, "שם של שמיניות", בתוך: משה אידל, דבורה דימנט, שלום רוזנברג (עורכים), מנחה לשרה: מחקרים בפילוסופיה יהודית ובקבלה; מוגשים לפרופסור שרה א' הלר וילנסקי, מאגנס, ירושלים, תשנ"ד, עמ' 119 – 134.

במוכסז¹³ אנקתם פסתם פספסים דיונסים.¹⁴ יה יהו אדירירון אגלא¹⁵ רוטא לקי קיל
ילק יקל לקי¹⁶ אהיה אשר אהיה מצמצית ביהדירון גיהדירון ציבחר יבהדריאל
פחדניאל בצירוף קבה"ו [קודשא בריך הוא ושכינתיה] ובצירוף השמות הקדושים
והטהורים הכתובים בק"ז [בקמיע זה] שתשמרו ותצילו ותניסו את נוקז"ע מעינא
בישא ומכל דבר רע ומחולאים רעים ומכל מרעין בישין ומכל מיני כישוף הנעשה
בעולם בין ע"י אדם ובין ע"י שדים בין זכרים בין נקבות וחיות רעות ועופות רעות
ושקצים ורמשים רעים וזכובים רעים ומכל שדין ורוחין בישין שיש בד' סטרין דעלעא
בין בשמיא בין בארעא בין ברוחא בין דאוריה. בגזרת עירין פתגמא ובמימר קדישן
שאלתא¹⁷ ובנחש דרבנן דלית ליה אסותא¹⁸ שלא יהיה כח ורשות ושליטה וממשלה
לנגוע בנקז"ע מכל המזיקין ומאורעות רעות הנזכרים בק"ז שלא להזיק ולא להפחיד
ולא אפי' לשחק לנקז"ע לא ביום ולא בלילה לא בהקיץ ולא בחלום לא ברמ"ח איבריו
ולא בשס"ה גידיו ותפקדו אותו בבנים ובבנות¹⁹ כמו שנפקדו אמותינו הק' שרה רבקה
רחל ולאה וחנה כן תפקד נקז"ע ואחר שתלד לא יהיה כח ורשות ושליטה וממשלה
לשום א' מן המזיקין בנקז"ע לא בגופה ולא ביוצאי בטנה לא בזכרים ולא בנקבות

[בין בבית] בין בשדה²⁰ בין בהקיץ בין בחלום

[שרטוט- שם יהוה]

[יִוְטָפְצִיחוֹן גְּלִילִיד גְּלִילִיה וְנִהְאֶעְזְעִירָא וְנִהְאֶעְזְעִירָע²² שבא חולם צירי

יוֹטָפְצִיחוֹן גְּלִילִיד גְּלִילִיה וְנִהְאֶעְזְעִירָא וְנִהְאֶעְזְעִירָע²² שבא צירי

- 13 הצירוף 'כוזו במוכסז' יוצא מן המלים 'יהוה אלהינו' בהחלפת ר כל אות בזו שאחריה בסדר האלף-בית (שיטת אבג"ד).
- 14 ארבע התיבות האחרונות ידועות כשם בן כ"ב אותיות. למסורות אודותיו ראו זכות, זכות: שרשי השמות, עמ' עז – פג.
- 15 השם "אגלא" הוא ראשי התיבות של נוסחת התפילה "אתה גיבור לעולם אדני".
- 16 אלה הם חמישה מששת הצירופים האפשריים של ראשי התיבות לק"י – "לישועתך קיויתי ה'" (בראשית מט, יח).
- 17 דניאל ד, יד (תרגום: בגזרת מלאכים הדבר ומאמר קדושים המשאלה).
- 18 על פי בבלי, עבודה זרה כז, ע"ב: "חויא דרבנן דלית ליה אסותא כלל" (תרגום: "נחש דרבנן שאין לו רפואה כלל"). הכותב מצטט משני מקורות (ספר דניאל והתלמוד הבבלי) שאינם קשורים זה לזה, אך הרעיון המרכזי בציטוט המובא מהם הוא זהה – הדגשת כוחם ומעמדם הגבוה של מלאכים וחכמים. הכותב כנראה משתמש בשני מקורות בעלי סמכות אלה על מנת לחזק את כוחה של ההשבעה (שהתחילה בשמות המלאכים ובשמות האל – לעיל הערה 10) שמטרתה להרחיק כל דבר רע ומוזיק מנושאת הקמיע.
- 19 על שילוב לשון זכר כאן, בקמע להגנה על יולדת, ראו לעיל, עמ' 33.
- 20 על פי מבנה המשפט דומה שנפלה כאן טעות סופר וצריך להיות כפי שתוקן.
- 21 שתי אותיות שניקודן, שווא וקמץ, נראה בבירור, חסרות מפאת קרע בדף. השלמתי על פי צורת השם, בניקוד שונה מעט, שבשורה הבאה, הנזכרת בניקוד שלפנינו גם ב'ספר הסודות' לר' משה זכות ועליה הוא כותב כי שם זה "נותן כח לכל דבר וזה הניקוד נורא מאוד" (כתב יד מוסקבה, ספריית המדינה הרוסית, גינצבורג 1448, דף לג ע"ב, סעיף לו).
- 22 חמשת השמות הללו נזכרים ברצף זה בנוסח ספר ברית מנוחה שבכ"י ניו יורק, בית המדרש לרבנים 1967. ראו עודד פורת, ספר ברית המנוחה – מהדורה מדעית ומבואות, ירושלים: מאגנס, 2016, עמ' 357. בסדר שונה הם נזכרים גם ב"ספר החשק", בכתב יד לונדון, הספרייה הבריטית, Add. 27120, דף 3 ע"א.

[עמ' 4]

ואח"ך יכתוב ירמ"א או"א שתעשה למען השמות הקדושים הנוראים הכתובים בקמיע זו ותפקוד להאשה הנקז"ע בזרע של קיימא נא ה' אלהינו אל תמנע מתת לראש נקז"ע

פרי בטן אביר [אדוננו, בוראנו, יוצרנו, רופאנו]

[שירטוט – ריבוע קסם ומגן דוד ובתוכם התיבות:]

בטד זהג ואח²³ יהוה שדי רחום וחנו'

לשמירה תכתוב ע"ב שמות ואח"ך ויהי נעם וכו'²⁴ ויהי נועם אל יוד יוד הי יוד הי ואו יוד הי ואו הי יהוה אלהינו בינה עלינו ומעשה ידינו אל יהוה אדני כוננה יוד אלף עלינו ומעשה ידינו כוננהו ה' אהיה ה' אדני יושב בסתר אכתריאל עליון יוד יוד הי יוד הי ואו יוד הי ואו הי בצל שדי מטטרון יתלונן אהיה כ"א פעמים ביאו צבאות אומר לה' מחסי ומצודתי מיכאל אלהי אבטח בו גבריאלי כי הוא יצילך מפח יקוש מלטיאל מדבר הוות ה' באברתו אמיאל יסך לך בימניאל ותחת כנפיו תחסה מממאל צנה וסוחרה אמתו אמתיה לא תירא מפחד לילה נתנאל מחץ יעוף יומם אנא מדבר באפל יהלך יהואל מקטב ישוד צהרים סדיאל יפול מצדך אלף אוריאל ורובבה יאהה ויהה מימינך צידיאל אליך לא יגש סמאל אהיה אלף הי יוד הי אלף למד פא יוד ויו דלת הי יוד אהיה אלף הא יוד הא אלף למד פא הא אלף יוד ואו דלת הא אלף רק בעיניך תביט מידיאל ושלמת רשעים תראה אמיאל כי אתה ה' מחסי אל אלהים עליון שמת מעונך אל צבאות ודאל לא תאנה אליך רעה צרעאל ונגע לא יקרב באהליך ארקאל כי מלאכיו יצוה לך יוה' שמריאל לשמרך בכל דרכיך כל' יוב'ב שלתיאל על כפים ישאונך יובב חיזקאל פן תגוף יפת באבן רגליך יובב ספריאל על שחל רהב סמאל ופתן תדרוך אחמיאל תרמוס כפיר ותנין יובב ישמריאל רחום זכוריאלי כי בי חשק ואפלטוהו בינו אהיה צורתיהל אשגבהו כי ידע שמו אכתריאל יקראני ואענהו יה פתיה עמיאל עמו אנכי בצרה מטטרון אחלצהו ענאל ואכבדהו רפאל אורך ימים אשביעהו חנון פסקוניה ואראהו בישועתי קנני קנדלר קנדילאס יה יה צבאות.²⁵ מא"ע [משביע אני עליכם] המלאכים הק' [הקדושים] סנוי סנסנוי סמנגלף סמנגלון שתרחיקו מן היולדת הזאת ומן הנולד הזה כל רוחין וכל שדין ושדתין ולילין [וליליתין] וכל פגעין [רעים] מן היום אשר קמיע זו אשר שמותיכם כתובים בו יהיה מונח בבית הזה אשר הנולד שם מן היום ההוא והלאה תרחיקו לילית וכל מחנותיה וכל משרתיה

[עמ' 5]

מעל הנולד הזה ומן הבית הזה עד למרחוק ותנוס היא וכל המזיקין אשר עמה ולא תבוא ולא תוכל היא וכל מחנותיה ומשרתיה ולהזיק להנולד הזה לעולם ולעו"ע [ולעולמי עולמים] ובשמיכם אני משביע על לילית ועל כל משרתיה וכל מחנותיה שלא תזיק לא היא ולא הם להנולד הזה. ואת לילית תזכרי את השבועה אשר נשבעת למלאכים האלה סנוי סנסנוי סמנגלף כי בראותך שמותם כתובים ומונחים בתוך איזה בית או איזה מקום שתנוסי ולא תבואי לבית ההוא ולמקום ההוא ועתה הנני כותב

23 לדיון בריבוע קסם זה ראו לעיל, עמ' 34.

24 תהילים צ, יז.

25 מ"ויהי" ועד כאן – מלות הפסוקים בתהלים צ יז ותהלים צא משולבות בשמות קדושים. על פסוקים אלה ראו לעיל, עמ' 26.

שמותם למען תזכרי אותם ושבעתך הגדולה **סְנִי לִילִית סְנָסְנִי לִילִית סְמָנְנִלָּךְ לִילִית** **סְמָנְנִלָּךְ לִילִית** ועליך לילית הרשעה המזקת הילדים וכל כת דילך אני משביעך וגו' ואומר ואוסר וחותם ומקיים עליכון ועל כל מין עינא בישא במי שאמר והיה העולם כשם שנגלה על הים ונבקע ועל העולם ונתקע ועל האש ונשקע. בשם שנגלה על טורא דסיני ואמר אנכי ה' ובשבע שמות שלו הגבורים והחזקים שהם ר"ת אבגיתן קרע שטן נגד יכש בטר צתג חקב טנע יגל פזק שקוצית²⁶ ובשם אהיה אשר אהיה ובשם אגלא ובשבע ספירות הבנין שהם חג"ת נהי"ם²⁷ ובשמותיך הקדושים אל אלהים ה' ה' צבאות אלהים צבאות אל שדי שדי שדי שדי שין דלת יוד יו נתה אדני בכסא הכבוד בחיות הקודש בשרפי המרכבה ואופני המרכבה בנהר דינור ובכל שמות דנהר דינור בגלי צור וענפאל יו"י ב"יה אכתריאל ה' יה' ה צבאות ב יואצצבירון אחצצבירון שרא רבא במטטרון שר הפנים מארי עזיזא בסנדלפון שר האופנים בחפניאל וארטימוס השרים הגדולים השולטים על כל כחות הטומאה ביב' מזלות שהם טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד²⁸ בי"ב צרופי הויה ששולטים עליהם שהם הויה ויהה ויהי וההו ההיו ההוי ההויה היהו יהוה היהו היהו בשבעה כוכבי לכת שהם שצ"ם חנכ"ל²⁹ בז' המלאכים השולטים עליהם שהם קפציאל צדקיאל סמאל רפאל ענאל מיכאל גבריאל בז' ארצות בז' ימים בז' נהרות בז' ספרים בז' כפולות בז' כפ"רת בז' שחקים בז' היכלות בהיכל הקודש בז' עולמות בז' רקיעים בז' מדברות בז' שבועות בז' שנים בז' שמיטין בז' יובלות בז' ברכות בז' שערים בנפש דדוכרא ונוקבא ובכל שביעיות אשר תחת כל השמים ובכח הצורה הזאת³⁰ וכל שמות דאית בה ובכל מה שרשום וחתום בקמיע זו אשבעית וגזרית ואסרית וחתמתי וקיימתי על כולכון עליך לילית הרשעה המזקת הילדים ועל כל כת דילך ועליך אגרת בת מחלת וע"כ [ועל כל] כת דילך ועליך נעמה ועל כל כת דילך ועל כל מין עינא בישא שתסון[רו]

[עמ' 6]

ותעדון ותערקון ותרחיקו ותברחון מהאי ביתא ואין לכם רשות ליכנס להאי ביתא להזיק לשום א' מכל בני הבית הזה לא איש ולא אשה לא קטן ולא גדול וכו' לא ביום ולא בלילה לא בהקיץ ולא בחלום לא מקרוב ולא מרחוק ויבא מורא הצורה הזאת וכל השמות הקדושים הכתובים פה בקמיע זו על פניכם להרחיק אתכם מהאי ביתא כדכתיב תעאו [תפול עליהם אימתה ופחד] בגדול זרועך ידמו כאבן ידמו וכו'³¹ ויאמר ה' אל השטן יגער ה' כך השטן ויגער ה' כך הבוחר בירושלים הלא זה אוד מוצל מאש³² רח"ש תמ"פ בשכמל"ו [רחום חנון שדי תקיף מציל פודה ברוך שם כבוד

26 בעל כתב היד פירק חמישה מבין שבעת "שמות שלו הגבורים והחזקים" לשניים. בהצטרפם יחדיו יתקבלו שבעה צירופים בני שש אותיות המרכיבים את שם מ"ב.

27 אלה ראשי התיבות של שמות שבע הספירות התחתונות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.

28 אלה ראשי התיבות של שמות המזלות: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

29 אלה ראשי התיבות של שמות כוכבי הלכת: שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נגה, כוכב, לבנה.

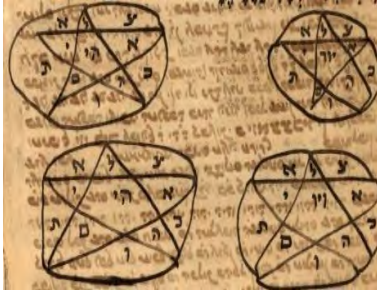
30 "הצורה הזאת" - צורת דמות המלאך המצויירת במרכז הקמעוּת. ראו לעיל, עמ' 48.

31 שמות טו, טז.

32 זכריה ג, ב.

מלכותו לעולם ועד] צוֹעַ אֶהָן עֲזָה עֲנֵן וְגַם³³ הִיְהוּ הָאִיָּה וְהִיא יְהִיָּה וְיֵל אֲמֵן אֶהָע הַיְּ
עֶהָן יֵהֵל אֶכְלָל³⁴ וְלָךְ אֶכְח יֵאֵז וְלָךְ וְלָךְ³⁵ וְזָפּ הֵלָא פֻּעַב בִּיב בָּאָמ וְכָה וְהוּ³⁶ אָכוּ.³⁷

[שירטוט – ארבעה כוכבים מחומשים חסומים בעיגולים ומשובצים באותיות המלים:]
אלהים צבאות יוד הי ויו הי

בזויות אחרות בכל אחד תכתוב שם אחד
היינו בנשר תכתוב שם ע"ב היינו יוד הי ויו
הי³⁸ בשור תכתוב שם בן היינו יוד הה וו הה
באריה תכתוב שם ס"ג היינו יוד הי ואו הי
ובאדם תכתוב שם מה' היינו יוד הא ואו הא³⁹
תוך העיגול ובצלעות תכתוב כולם כנז'
[כנזכר]

[עמ' 7]

ואלו הם י"ב צירופי הויה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה יהוה
וההי ואלו הם י"ב צירופי אהיה אההי איהה היהא ההיא ההאי היאה יאהה יאהה יאהה
האיה האהי⁴⁰ אדין אנדי אידן אינד דינא דינא דנאי דניא דאינ ידנא ידנא
יאנד יאנד ינדא ינאד נאדי נאיד נדיא נדאי נידא דאני⁴¹
אריה מיכאל. שור גבריאל נשר נוריאל ממנן תחת חסד פחד אמת דרגין דתלת אבהן
וסלקין נהורין לח"ש [לחושבן] יב"ק ואינון מלך יהוה מלך אהיה ימלוך אדני ס"ה
[סך הכל] יב"ק⁴²

א עין תלעג אב ותבז ליקהת אם יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר⁴³ ותכתוב להפך
נשר בני ויאכלוה נחל ערבי יקרוה אם ליקהת ותבז לאב תלעג עין עין תלעג וכו'

33 לצירוף אותיות זה (נכון יותר, קרוב לזה), ושימושו בהקשר אחר (מניעת גניבה) ראו זכות, שרשי השמות, כרך א, עמ' תפה (סעיף כט).

34 שבע התיבות המנוקדות הן ראשי התיבות בשמות יב, כג: "וְעֵבֶר יְהִיָּה לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הָהָם עַל הַמִּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהִיָּה עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחָת לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לְנִגְף". הרצף "הַיְּשֵׁן", שאמור להכתב בין "אֶהָע" ו"הַיְּשֵׁן", חסר.

35 חמשת הצירופים הללו הם ראשי התיבות בויקרא כו, ה: "וְהַיְּשֵׁן לְכֶם דִּיש אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשְׁיֵג אֶת זֶרַע וְאֶכְלֶתֶם לְחֶמֶק לְשִׁבְעָה וְיִשְׁבְּתֶם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם". בצירוף השני נפלה טעות וצ"ל "אָכוּ".

36 שבעת הצירופים האחרונים הם ראשי התיבות בשמות יב, כז: "וְאֶמְרָתֶם וְכַח פֶּסַח הוּא לִיהוָה אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתִינִי הִצִּיל וַיִּקַּח הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ".

37 צירוף זה יוצא מראשי התיבות "אֶת בְּצִיר וּבְצִיר" (ויקרא כו, ה). הכותב, ששגה בהעתקת תיבה זו במקומה למעלה, שם כתב בטעות "אָכְח", הוסיף כאן, בסוף רצף השמות, את הגירסה הנכונה.

38 שם הויה זה במילואו נכתב תחת המלה "היינו", בשמאל הדרך ולא על פי סדר הכתיבה הרצוף.

39 על שמות ע"ב, ב"ן, ס"ג ומ"ה (שערכם בגימטריה 72, 52, 63 ו-45 בהתאמה) ראו לעיל, עמ' 40.

40 תיבות "הויה" ו"אהיה" כוללות שתי אותיות הא ועל כן סך צירופיהם האפשריים הוא ששים עשרה.

41 אלה הם עשרים וארבעה צירופי האותיות האפשריים של השם "אדני".

42 הערך הגימטרי של התיבות "יהוה" (26), "אהיה" (21), "אדני" (65) שווה 112 (יב"ק). וראו לעיל, עמ' 41. השם "יב"ק" יוצא מראשי התיבות "יענונו ביום קראנו" (תהילים כ, י). ראו אביזהר-חגי והררי, "למקשה לילד", עמ' 150 (מרשם לה) והערות שם.

43 משיל ל, יז.

עד נשר [כך:] רשן ינב הולך־איו לחן יברוע הורקי מא תהקיל זבתו באל געלת נייע.
עין תלעג וכו' עד נשר נשר וכו' תלעג עין

ב מה שתכתוב בין העצים האלו⁴⁴ הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי
ישראל כלם אחזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות⁴⁵ ג"פ

ג י ב ר כ י ה ו ה⁴⁶ יברכך ה' וישמרך יאר
ה' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך
וישם לך שלום⁴⁷

ד יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד כי אתה ה' מחסי⁴⁸ תכתוב בעגול רביעי כזה
תראה ותעשה אבל הוא עגול ד' שקודם זה ע"ג [עגול ג] העגול אשר אתה רוצה
לכתוב יושב בסתר וכו' יש בכל העגול הזו פתחים ובכל פתח יש אות אחת תוך
העגול הקטן תכתוב אל שדי פסתם טפטפיה צוה פחד סנסנוי שר צפון הצילה⁴⁹
והסייף אחד מזה ואחד מזה תחת הכנפים בצדם
אלו הסייפים שנים הם תוך צורת השור⁵⁰
זה בא תחת⁵¹

[שירטוט – ציור "כסא" ומשני
צדדיו חרבות ובהם וסביבם
שמות]
[בתוך חרב ימין:] יהוה ו"פ
[פעמים] מרתיה כבכלו
אשרתאל יווה אמראו נייהו
[מחוץ לחרב ימין:] חיקאל
אדיאל חיזקאל חדקאל יודבאל⁵³
[במרכז, במשולב עם ה"כסא",
זה תחת זה:] יצחק ורבקה הוה
[בתוך חרב שמאל:] יהוה ו"פ
בבעדה אשר אה תהשבי
בעיויה אשר אי עייני מעשיות
[מחוץ לחרב שמאל:] חיקאל אדיאל חיזקאל חדקאל יודבאל

- 44 הכותב מתייחס לחרבות המפרידות בין מילות הפסוקים כאל "עצים". ראו לעיל, עמ' 42.
45 שיר השירים ג, ז – ח.
46 אותיות אלה רשומות תחת קו מתפתל, המדגים את ששים בתי האותיות הנחוצים לכתובת
ברכת כהנים. ראו לעיל, עמ' 42.
47 במדבר ו, כד – כו
48 תהלים צא, א – ט.
49 כיתוב זה אכן מופיע כלשונו בקמיע לצד צפון. ראו כתב יד GFC 027.011.749 וכתב יד GFC 027.011.722.
50 'צורת השור' היא יצוג המלאך בבקמיע לצד צפון.
51 כלומר תחת רגלי ה"צורה".
52 למשמעות ציור זה ראו לעיל, עמ' 43 הערה 58.
53 השמות הכתובים בתוך החרבות בכתב היד, תואמים את השמות המופיעים בשני הקמעות
המיועדים לצד צפון, למעט שינויי העתקה קלים. ראו לעיל עמ' 43.

[עמ' 8]

שירטוט – דמות מכונפת מוקפת
בשני מעגלים וטקסט משולב.
מבחוץ פנימה ומלמעלה למטה:⁵⁴
עין תלעג לאב וכו' ככתוב למעלה
ס' [סימן] – א'
הנה מטתו שלשלמה וכו' ככתוב
למעלה בסי' ב'
י ב ר כ כ⁵⁵ וכו' ככתוב למעלה בסי' ג'
יושב בסתר עליון וכו' ככתוב
למעלה בסי' ד'
[מעל הדמות:] שור
[על כנפי הדמות מצד ימין:] רטא
קסטיאל ציבחר

[על גבי הדמות משמאל:] ובשלושת כנפים מצד זה כנף ראשון אטור בשניה לאיטסק
בשלישית רחביץ⁵⁶

[בין רגלי הדמות, זה תחת זה:] אהיה בינה אימא בריאה

[מתחת לרגלי הדמות:] יצחק ורבקה

ובצורת נשר⁵⁷ תוך הכנפים לצד ימין אגלא אזבוגה צמרכד ולצד שמאל אלגא הגובזא
דכרמץ

ובסייפים של נשר תכתוב בתוך הסייף חיקיאל אדיאל חיזקיאל חדקיאל יודבאל ובחוץ
הסייף יהוה ג"פ האלהו יאברו המאבה ובסייף שמאלי מלמעל הסייף יהוה ג"פ כוהשו
בתיכי אלהא חד ובתוך העגול אל שדי פספסים טפטפיה צוה פחד סמנגלף שר
מזרחפפמיאל ותחתיו אדם וחוה ובתוך רגלו תכתוב יהוה ת"ת זעיר צירה פפמיאל

[עמ' 9]

ונוכח העיגול הגדול הזה תעגל⁵⁸ עוד שני עיגולים אחד מזה ואחד מזה⁵⁹ ותכתוב
כנגדו (עיי' חו'ח ועיגולו)⁶⁰ צוה פחד על מגן

54 מכאן הכותב מדגים את כתיבת ארבעת המעגלים עליהם פירט בארבעה סעיפים בעמוד הקודם, ומפנה לסעיף הרלוונטי לכל מעגל. 'סימן א' הוא סעיף א בעמוד הקודם וכן הלאה.

55 אותיות אלה כותבתו לצד קו מפותל. ראו לעיל, הערה 46.

56 הכותב שירטט רק צד אחד של כנפי הדמות וכתב עליהן את השמות הנדרשים. את השמות שיש לכתוב על הצד השני של הכנפיים, שלא צייר – תמונת ראי של השמות הכתובים על הצד האחר, הוא פירט במילים אלה.

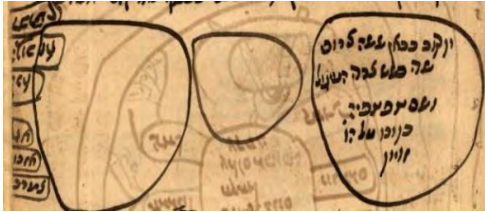
57 מכאן (בשוליים השמאליים של העיגול החיצוני) ולהלן, הכותב ציין את ההתאמות הנדרשות לקמיע 'נשר', המיועד לצד מזרח. ראו לעיל, עמ' 44.

58 שתי האותיות האחרונות אינן ברורות.

59 מכאן ואילך המשפט ממשיך מתחת לשורה ובשולי העמוד, בהיפוך לכיוון הכתיבה. דומה שזו תוספת מאוחרת של הכותב המוסיפה מידע בנוגע לכיתוב סביב המעגלים שמצידו המעגל המרכזי. ראו לעיל, עמ' 44.

60 הוראה זו אינה ברורה לי.

ובתוך⁶¹ הסייף הימני חיקיאל אדיאל רחיקיאל חדקיאל יודבאל ולמטה תוך הסייף והנהי אנכיה עמכוש והנה ה' צב עליו יהוה ו"פ למעלה ובסייף שמאל ה' ופ' מתהזי אתכיו לאאעהו כאלה ייצחון למטה תוך הסייף חיקיאל אדיאל חזקיאל חדקיאל יודבאל ובתחלת הכנפיים היינו לצד הגוף שהוא העיגול האמצעי שיש לו ג' מקומות לכל עבר היינו מקום אחד חלל לכל כנף תכתוב לצד ימין אלו השמות תגעץ מטטרון צורטק ובצד שמאל אלו השמות צעגת נורטטם קטרון שהם השמות מהופכים וזהו לצורת אריה ובראש הכנפיים היינו לצד חוץ תכתוב לכל נוצה אות אחת מאלו לצד ימין אדפק ניו שזס האשוק ולצד שמאל שכסף לחר קהם אשהפ.

[שירטוט – שלשה מעגלים.

במעגל הימני:]

ותכתוב בכאן ששה צרופי שדי
בשש צדדי העיגול ושם טפטפיה
בתוכו על ה' זויות⁶²

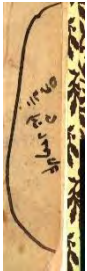
[משמאל למעגל השמאלי, בתוך

מסגרות:]

[במהופך לטקסט:] [א]לגא הגובזא דכרמץ

[מתחת לשלוש המסגרות הקודמות ובכיוון הטקסט:] [אג]לא [אזבו]גה [צמר]כד [ד]

הרב⁶³ הגאון הגדול ת"ת ישראל בעל המחבר ס' החורב וס נפתולי נפתלי החכם המפורסם בכל שבע חכמות אב"ד [אב בית דין] דק"ק [דקהילה קדושה] נ"ש

[ניקלשבורג] והמדינה המהר"ר [מורנו הרב רבי] שמשון בהמוה"ר רפאל הירש פ"פ [פרנקפורט] הסכים על ס' שירה לחיים התר"ד המאוה"ג [מאור הגולה] הגאון המפורסם לשו"ת שלשלת היוחסין ספרא רבה מו"הרר שלמה זלמן טקטין זצ"ל אב"ד דק"ק ברעסלאו ככתוב בס' שירה לחיים וזהו⁶⁴ צורת נשר בראש הנוצות תכתוב אותיות אלו בנשר לצד ימים ברעכ כחג זדר לשעה ובצד שמאל תבכה דבה אות גיהלפ

[שירטוט: חצי עיגול בצד שמאל. בתוכו:] אלף למד הא יוד מס פ⁶⁵

61 לאחר הוראות הכתיבה הנוגעות לשני העיגולים שמצדי המעגל המרכזי, הכותב חוזר כאן לפירוט ההתאמות הנחוצות בכל קמיע. הוא מוסר תחילה מה יש לכתוב ב"סיף" שמימין ומשמאל לדמות ובכנפיה, מימין ומשמאל, ורק אחר כך מציין שמדובר ב"צורת אריה".

62 להוראות אלה, הממשיכות את ההערה הקצרה שבראש העמוד ומתייחסות למעגלים שמשני צידי מעגל הדמות המרכזית, ראו לעיל, עמ' 46.

63 מכאן ועד המלים "ככתוב בספר שירה לחיים" – העתקה מהסכמות הספר "שירה לחיים" בחלקו הימני התחתון של העמוד. ראו לעיל, עמ' 30.

64 מכאן ועד התיבה "גיהלפ" השורות כתובות בניצב לכיוון הכתיבה בצד השמאלי התחתון של העמוד. הכותב חוזר כאן לתיאור כתיבת קמיע 'נשר' ומפרט את האותיות שיש לציין על נוצות הכנפיים.

65 מילוי אותיות התיבה "אלהים".

[עמ' 10]

קמיע בדוקה נוראית למי שמתים בניו⁶⁶ רח"ל [רחמנא לצלן] יעשה הד' קמיעות⁶⁷ הכתובים לעיל שמתחילים ויהי נועם אל יוד יוד הי יוד הי ואו וד היה ואו הי וכו' ובד' הזויות של הקמיע תעשה עיגול ובתוך העיגול תעשה קרנות כזו ובתוך הקמיע תעשה עגולים כאלו ארבעה ותכתוב כזה.

[שירטוט – מעגל תוחם כוכב מחומש וכו' וסביבו המלים:]
אלהים צבאות יוד⁶⁸

ובתוך העיגולים הגדולים תעשה עגול קטן כמו שאתה רואה העשוי לפניך ותכתוב לתוך העיגול הקטן כאשר אני מגיד לך ותעשה ד' צורות האחד צורת אדם והשני צורת אריה והג' צורת נשר והד' צורת שור

[שירטוט – ארבעה מעגלים קונצנטריים ובתוכם סכימה של דמות "מכונפת" ושתי חרבות מצדידה. מעל העיגולים:]

עין תלעג וכו' ככתוב בסי' א על כל סביבות העיגול מבחוץ
[כנף ימין, מלמעלה למטה:] תגעץ מטטרון צורטק⁶⁹
[על נוצות כנף ימין:] אדפק ניי שזס אשוק⁷⁰

[כנף שמאל, מלמעלה למטה:] צעגת, נורטטס, קטרין⁷¹

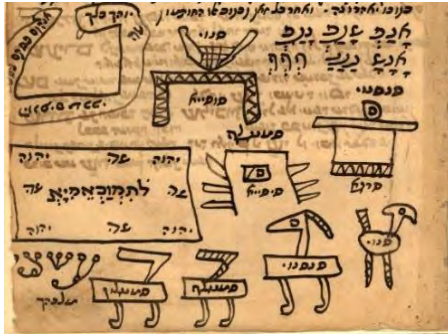
[מרכז הדמות, מלמעלה למטה:] אל שדי אנקתם טפטפיה על מגן סנוי שר דרום הגינה יהוה חכמה אבא אצילות אברהם ושרה [תחת רגלי הדמות:] אדם

[עמ' 11]

ואחרי שכתבת הע"ב שמות ועשית עיגולים בד' זויות כל עגול מחמשת קצות ובאמצע הקמיע כתבת עגול גדול ובתוכו הצורה או אריה או אדם או נשר או שור ותבת הקמיע דהיינו ויהי נועם וכו' ותעשה ג"כ [גם כן] עוד שני עיגולים מו' קצוות היינו מגן דוד זה לצד ימין של העגול הגדול וזה לצד שמאל ותכתוב בעיגול של צד ימין על גב

- 66 אף שמטרתו המוצהרת של הקמיע המתואר להלן היא "למי שמתים בניו", ההוראות להכנתו מלמדות כי מדובר בסדרת הקמעות להגנה על יולדת.
- 67 זוהי הפעם הראשונה בו הכותב מציין שההנחיות עוסקות בארבעה קמעות. ראו עמ' 47 בחלק המבוא.
- 68 השור לעיל, עמ' 59, המעגל הימני העליון בתמונה.
- 69 על שמות אלה ראו לעיל, עמ' 45, הערה 69.
- 70 כיתוב זה תואם את ההוראות לעיל, עמ' 9 במהדורה, בנוגע לאותיות שיש לכתוב על נוצות הכנפיים הימניות בקמיע 'אריה'.
- 71 זהו היפוך השמות הכתובים על הכנף הימנית.

העגול צוה פחד על מגן יהיה למגן על צבא יהיה לצבא ושמות אלו דהיינו לתם למי ימיב יעי צים אום אלי רקוק⁷² ובתוך העיגול שמות אב"ג משולב עם הויה כל ארבעה עשר שמות משולבים בהויה ב"ה ובתוכו תכתוב כוזו במוכסז כוזו ובששה קרנות תכתוב ששה צרופי שדי ובששה קרנות האחרים תכתוב בכל קרן אות אחת משם זה טפטפיה. ולנגד תעשה עוד עגול ותכתוב שם הויה ביודין באלפין בההין דהיינו שם ע"ב ושם מ"ה ושם ס"ג וכן תכתוב שם אהיה ג"כ ביודין באלפין בההין וכן שם אלקי"ם ביודין באלפין בההין ותעשה הכתיבה כמו מגן דוד ותכתוב בתוכו יאהדונהי ואחר כל זאת תכתוב אלו החותמות⁷³

[שירטוט – מרכיבים ויזואליים (דמויות, כרקטס) ושמות. מימין לשמאל ומלמעלה למטה:] אנף שגף נגף אנ ננף יהף שדי אנקתם פסתם פספסים דיונסים מכבי סנוי סוסיא סנסנוי סרגא סמנגלף סוסיא יהוה שדי יהוה שדי יהוה שדי סנסנוי סנסנוי סמנגלף סמנגלון מלבה⁷⁴

[עמ' 12]

ברוך השם אשר הנחיל תורתו הקדושה מורשה. ובעת נתינתה ארץ רעשה. ומלאכים רגזו מהבל פיהם הלטושה. וחרב פיפיות בידם נטושה. תנה לנו הוד תורה ופירון[ש]ה ועכ"ז [ועם כל זה] נצחם עם הרכבת החומר מנפש העליון שורשה וברצון הש' [השם] בלב החומר נתלבשה ומגודל התגברות כח הנפש והיא בעיסה מוגבלת משאור שמחמיץ את העיסה בזכרון קלקולה מרגשת כלימה ובושה על אשר לוקח מאשה. ולהמלט מפח מוקש עלות צחנתה על יצרה מתחזקת ברוח חדשה ולזאת היתה קבלת הגוף מפורשה. ומזה המקור שורשה. ומ"ד ממלאכי מעלה כבשה ואם היתה אטומה וסתומה לו היתה מפולשה ובמ"ט פנים דרשה בהשקפה ראשונה מהרה חושה וכל דבר הקשה וכלת משה יצאה מקושטה ומזויינה בספרי תורה חמושה וכ"ד קשוטי כלה מלובשה וכתור מלכות בראשה. תורה שבע"פ הלכה למשה⁷⁶

72 תיבה זו אינה ודאית.

73 חותמות המלאכים סנוי, סנסנוי וסמנגלף דומות לאלה המוכרות מספר "רזיאל המלאך". זו של סמנגלון אינה מופיעה בו, כמובן. ראו ספר רזיאל המלאך, אמסטרדם תס"א, דף מג ע"ב.

74 ראשי התיבות של פסוק 26 בשמות כג'.

75 תיבה זו אינה ודאית ואינה מופיעה בקמיעות.

76 שורות אלה לקוחות מהקדמת "שירה לחיים". ראו לעיל, עמ' 30.

ותשמע⁷⁷ והירח תקד[ני] שנה שלושה. מראיות עדים [ר"ל ששואלין אותן כיצד ראיתם את הלבנה לפני החמה או לאחר החמה וש"ל⁷⁸]

כשעירים כתושבים שכירי עבדי ישראל רחקם מהפסח (ר"ל [רוצה לומר] הן תושב והן שכיר ותושב הוא שאינו עו"ז [עובד עבודה זרה] ואוכל נבלות ושכיר הוא גר שמל ולא טבל וש"ל)

שם שעת מועד שמו מהללים שעשה מלכנו שידוד מערכת של מצרים וכל הנפלאות שעשה שם צדיק וישר ובעיני ה' יוכשר

שחת שת חשיפה תמניע **שליבות** (ר"ל שלא יעשה מדריגות קבועות לכבש המזבח יוכרח לעשות פסיעות גסות ויגלה ערוה) חלוקות תשבית שיפוע חלק תעשה הנה ראיתי בן לישי לו יובילו מלכים שי כרוב ממשח בשמן התהלות נמשח⁷⁹

77 פסקה זאת מפרקת לראשי תיבות את מילות חמשת הפסוקים הראשונים של שירת "האזינו" (דברים, לב), כפי שמופיע בספר "שירה לחיים". הכותב העתיק את פתיחת התיבות של המילים "ותשמע", "כשעירים", "שם" ו"שחת". כל אחת מהמילים כתובה באותיות גדולות בכתיבה מרובעת. לצד ההעתקת פתיחת התיבות מספר "שירה לחיים", הכותב העתיק גם את ההסבר שהוסיף פרלמוטר לכל אחד מהם. במקור, חלק מההסברים נוספו בסוגריים לצד הטקסט, וחלקם נוספו בחלק נפרד של הטקסט בפרשנות נוספת בה הוסיף פרלמוטר "ראיה על ביאורו ממקראי קודש" תחת השם "בועז" ("בו עז").

78 קיצור זה, המופיע פעם נוספת שתי שורות לאחר מכן, אינו ברור לי.

79 ספר תחכמוני (לעיל הערה 3), עמ' 13. בכתב היד מופיע כמשפט אחד, במקור בספר תחכמוני "הנה ראיתי בן לישי לו יובילו מלכים שי" זהו משפט אחד, כעשר שורות אחריו מופיע המשפט "כרוב ממשח בשמן התהלות נמשח".